

İşçi Dayanışması

Uluslararası Örgütlerle Elele
İşçi Haklarını Koruma
Çalışması

TÜRK-İŞ

31.88

ÜR

989

362

İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ANKARA 1989

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

İşçi Dayanışması

Uluslararası Örgütlerle Elele
İşçi Haklarını Koruma
Çalışması

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

Tarih:.....

Demirbaş No: **5362**

Tasnif No: **344.763.İŞ** 1989

TÜRK-İŞ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

331.88
TÜR
1989
5362

Sunuş

ILO 73. Dönem Konferans Çalışmaları

A. 72. Dönem ILO Konferansı Öncesi Gelişmeler	1
B. 72. Dönem ILO Konferansı'ndaki Gelişmeler	2
C. 73. Dönem ILO Konferansı Öncesi Gelişmeler	5
1. Türk-İş'in Başbakanlığa Yaptığı Başvuru	5
2. Mart 1987, Sendika Özgürlükleri Komitesi Toplantısı	6
3. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Çağrısı	7
4. ILO Sözleşme ve Tavsiye Kararlarının Tatbiki ile İlgili Uzmanlar Komitesi Raporu ve Türkiye	7
5. ILO Temsilcisi'nin Türkiye'ye Davet Edilmesi	9
6. ILO Temsilcisinin Genel Direktöre Sunduğu Rapor	9
7. Hükümetin İkinci Taahhüt Mektubu	10
8. Başbakanlığın Cevabi Yazısı	11
9. ICFTU Yönetim Kurulu Toplantısı (13/15 Mayıs 1987)	12
10. Sendika Özgürlükleri Komitesi Toplantısı (28/30 Mayıs 1987)	12
D. 73. Dönem ILO Konferansı'ndaki Gelişmeler	12
1. Genel Kurul Çalışmaları	12
1.1. Türk-İş Genel Başkanı'nın Konuşması	13
1.2. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın Konuşması	16
2. Komite Çalışmaları	17
2.1. Hükümet Temsilcisinin Açıklaması	18
2.2. Türk-İş Temsilcisinin Açıklaması	18
2.3. Diğer Ülke Temsilcilerinin Konuşmaları	19
2.4. Komitenin Sonuç Kararları	20

ILO 75. Dönem Konferans Çalışmaları

A. 73. Dönem ILO Konferansı Sonrasındaki Gelişmeler	21
1. Hükümetin ILO'ya Yaptığı Duyuru	21
2. Uzmanlar Komitesi Raporu	22
B. ILO 75. Dönem Konferansı Sırasındaki Gelişmeler	23
C. Aplikasyon Komitesi Gündemi	25
D. Hükümetin ve TİSK'in Açıklaması	26
E. Türk-İş Genel Başkanı'nın Basına Yaptığı Açıklama	26
F. Türk-İş Genel Başkanı'nın ILO'da Yaptığı Konuşma	27
G. Aplikasyon Komitesi Çalışmaları	30
H. Türkiye'nin Aplikasyon Komitesi'nde Görüşülmesi	30
I. Aplikasyon Komitesi Sonuç Kararı	38

ILO 76. Dönem Konferans Çalışmaları

A. Aplikasyon Komitesi Çalışmaları	41
B. Aplikasyon Komitesi Görüşmeleri	41
C. Delegelerin Konuşması	44
D. Komite Sonuç Kararı	45
E. Aplikasyon Komitesi'nin 111 Sayılı Sözleşmeye İlişkin Sonuç Kararı	47
F. Türk-İş Genel Başkanı'nın Konuşması	48

Değerlendirme ve Sonuç

Sunuş

1986/1989 çalışma döneminde yurt içinde olduğu gibi, yurt dışında çeşitli uluslararası kurum ve kuruluşlarda işçi hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi için yoğun bir çaba sarfedilmiştir.

Türk-İş bu dönemde Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'da temsil edilmiş, işçi hak ve özgürlükleri alanında yaşanan çıkmazlar ILO yetkili kurullarına yansıtılmış, Türk-İş görüşü ILO'nun 73, 75 ve 76. dönem genel kurullarında, 4. Avrupa Bölge genel kurulunda ve konferans komitelelerinde savunulmuştur.

ILO'da genel kurul ve komite çalışmaları ile, ILO üyesi Devlet olarak Türkiye, işçi hak ve özgürlükleri ile ilgili kısıtlamaları en kısa süre içinde ortadan kaldırması ve üyelik ilişkisinden kaynaklanan uluslararası yükümlülüklerine uyması gereğinin açıkça ortaya konduğu ve resmi raporlarla teyid edildiği bir konuma sokulmuştur.

Yurdumuzdaki ekonomik gelişmeler ve bunların uluslararası boyutları Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (OECD) nezdindeki "Sendikalar Danışma Komitesi" (TUAC)'da sürdürülen çalışmalarla yakından izlenirken, Türkiye'de işçilerin karşı karşıya bulunduğu sorunlar bu örgüt aracılığıyla yaygın bir biçimde duyurulmuş, gelişmeleri olduğundan farklı gösterme girişimlerinin kontrol altına alınmasına çalışılmıştır.

Sendikal platformda Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU), Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Asya-Pasifik Bölgesel Örgütü (ICFTU/APRO) ve Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) yetkili organlarında Türk-İş, "Yönetim Kurulu üyeliklerini" korumuş, işçi hak ve özgürlükleri alanında yaşanan çıkmazlarla mücadelede bu Örgütlerin mutlak desteği ve dayanışması sağlanmış, bu Örgütler aracılığıyla sadece ILO Birleşmiş Milletler ihtisas kurumunda değil, aynı zamanda Avrupa Topluluğu kurumlarında siyasal iktidar, demokrasi anlayışında ve işçi hak ve özgürlükleri ile ilgili olumsuz tutumunda kısa süre içinde iyileştirmeler ve olumlu gelişmeler yapmak durumunda kalacağı bir noktaya getirilmiştir.

Öte yandan, başka Kıbrıs sorunu olmak üzere, Bulgaristan'ın soydaşlarımıza karşı insanlık dışı tutumu, Ermeni iddialarından kaynaklanan sorunlar uluslararası platformlara götürülmüştür. Bulgaristan'ın soydaşlarımıza karşı uyguladığı "Bulgarlaştırma kampanyası, mecburi çalıştırma yöntemleri, göçe zorlama politikası, her alandaki ayırıcı uygulamaları" önce ILO 76. dönem genel kuruluna yansıtılmış, Türk-İş görüşü daha sonra İstanbul'da düzenlenen Bulgaristan'ı tel'in mitinginde kamuoyuna ve tüm Dünyaya duyurulmuştur. Bu gelişmeleri, Türk-İş'in girişimleri üzerine, Bulgaristan'ın (ICFTU/APRO Genel Kurulunda ağır bir biçimde kınanması, sorunun ICFTU aracılığıyla Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na ve ILO Uzmanlar Komitesi'ne intikal ettirilmesi izlemiştir.

Bu "özel" raporda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)nun 73, 75 ve 76. dönem konferanslarında sürdürülen çalışmalar ayrıntılı biçimde sunulmaktadır.

TÜRK-İŞ
YÖNETİM KURULU

ILO
73. DÖNEM
KONFERANS
ÇALIŞMALARI

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)nün 73'üncü dönem konferansı 150 üye devleti temsilen 1800 dolayında delege ve teknik danışmanın çeşitli uluslararası kuruluş temsilcilerinin katılmasıyla 3/25 Haziran 1987 tarihleri arasında Cenevre'de yapılmıştır.

ILO Genel Direktörü'nün "Birleşmiş Milletler sistemini tehdit eden çeşitli çıkmazlarla dünya kalkınma sorunlarında uluslararası işbirliği" konusunu tartışmaya açtığı Konferans'da, "istihdam geliştirme ve sosyal güvenlik" ile "inşaat sektöründe sağlık tedbirleri ve iş emniyeti" konularının ilk görüşmesi yapılmıştır. Konferans ayrıca "Kalkınma İçin Teknik İşbirliği" konusunu değerlendirmiş, Güney Afrika'nın ırkçı rejimine karşı alınan caydırıcı önlemleri görüşmüştür.

Konferansın Türk Sendikacılık Hareketi açısından birinci derecede önem taşıyan yönü, Özal Hükümeti'nin Sözleşme ve Tavsiye Kararların İzlenmesini Gözetmekle Görevli Konferans Komitesi (Aplikasyon Komitesi) tarafından ağır bir biçimde eleştirilmiş olmasıdır. Komite Türk Hükümetinin taahhütlerini yerine getirmemesini kınamış, ILO normlarına en kısa süre içinde ve tam olarak uyulmasını istemiştir. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Şevket Yılmaz 9 Haziran 1987 günü ILO Konferansı'nda konuşmuş ve Türk işçilerinin karşışarşıya bulunduğı sorunları anlatarak, Türk Hükümetinin en kısa süre içinde uluslararası taahhütlerine uymasını istemiştir.

A. 72. Dönem ILO Konferansı Öncesi Gelişmeler

6/23 Haziran 1986 tarihleri arasında yapılan 72. Dönem ILO Konferansı öncesinde aşğıdaki gelişmeler olmuştur:

(1) Özal Hükümeti Mart/1986 içinde ILO Genel Direktörüne başvurarak; "...2822 sayılı Yasa hükümlerinin Türkiye tarafından 1951 yılında tasdik edilen Toplu Pazarlık ve Sendikalaşma Hakkının Korunmasına Dair 98 Sayılı Sözleşmeye aykırı olup olmadığının belirlenmesinde ILO uzmanlarının kendilerine yardımcı olmasını" istemiştir.

(2) İstek ILO Genel Direktörlüğünce kabul edilmiş, 22/30 Nisan 1986 tarihleri arasında ILO Sendika Özgürlükleri Dairesi Bölüm Başkanı W. SIMPSON ve ILO İşçi/İşveren İlişkileri Dairesi eski Başkanı J. SCHREGLE'den

oluşan bir Heyet Türkiye'ye gelmiştir.

(3) Heyet üyeleri TÜRK-İŞ yetkilileri ile 23 Nisan 1986 tarihinde Ankara'da TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde görüşmüşlerdir.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı, TÜRK-İŞ'in 2821 sayılı Sendikalar Yasası ile 2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasasının Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ilke ve sözleşmelerine uygun hale getirilebilmesi için sürdürdüğü girişimleri açıklamış, Hükümetin tutumu hakkında bilgi vermiştir. TÜRK-İŞ Genel Başkanı, TÜRK-İŞ'i eylem kararları almaya sevkeden sebepler üzerinde durmuş, grevli serbest toplu pazarlık düzeni önündeki engelleri açıklamıştır.

Teknik düzeyde devam eden çalışmalar sırasında, "...TÜRK-İŞ'in Yasanın uygulanmasının üzerinden bir yıl geçtikten sonra ve sorunların mükerreren İşçi/Hükümet Zirve Toplantılarına götürülmesini takiben uygulama sorunlarını en aza indirebilmek düşüncesiyle bazı değişiklik önerileri hazırladığı; Hükümetin önceleri bunları benimsemiş gibi görünüp, sonra şartları daha da ağırlaştıracak düzenlemeler yapma gayreti içine girdiği, bunun bu tarihe kadar engellendiği, Hükümetin hiçbir iyileştirme gayreti içine girmemesi karşısında TÜRK-İŞ'in kendini bu önerileri ile bağlı tutmadığını ilân ettiği ve yeni önerilerin de 28/29 Kasım 1985 tarihinde toplanan Başkanlar Kurulunun kararları doğrultusunda, 15 Ocak 1986'da Hükümete ve diğer ilgililere sunulduğu" bildirilmiştir.

(4) 30 Nisan 1986'da toplanan TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, 28 Kasım 1985 tarihli eylem programını gözden geçirmiş, sorunların 14/16 Mayıs 1986'da ICFTU Yönetim Kurulu'na ve 6/28 Haziran 1986'da 72. Dönem ILO Çalışma Konferansına yansıtılmasını kararlaştırmıştır. Karar uyarınca konu önce ICFTU Yönetim Kurulu'na götürülmüş, Türkiye'nin durumunun ILO'da görüşülmesinin önemi üzerinde durularak, gerekli girişimlerin yapılması istenmiştir. ICFTU Yönetim Kurulu bu yönde karar almıştır.

B. 72. Dönem ILO Konferansı'ndaki Gelişmeler

(1) Haziran/1986'da 72. Dönem ILO Konferansı sırasında toplanan Aplikasyon Komitesi'nde Türk Hükümeti'nin 30 Nisan 1986 tarihinde bir taahhüt mektubu gönderdiği açıklanmıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca 30 Nisan 1986 tarihinde gönderilen mektupta; "Türk Hükümetinin iş mevzuatını ILO normlarına uygun hale getireceği" kaydedilmiş, aşağıdaki taahhütte bulunulmuştur:

"...Türkiye'nin, tasdik etmiş olmakla 98 sayılı Sözleşme ile üstlendiği vebibelere ve ILO Anayasası'nda yer alan sendika özgürlüğü prensiplerine ve konuya ilişkin ILO normlarına tam olarak uymasını temin ede-

cek her çeşit adımı atmayı ve her çeşit tedbirleri, ülkede cari siyasal, ekonomik ve sosyal gerçekler ışığında gerekebilecek zaman sınırları içinde almayı..”

Bu başvuru yazısında ayrıca “Türk Hükümetinin sendikal hakların ILO tarafından anlaşıldığı biçimiyle saygı gösterildiği bir ortamın öneminin tam idraki içinde olduğu” ibaresi de yer almıştır.

Hükümetin bu taahhüdü Mayıs/1986’da ILO Yönetim Kurulu’na sunulan Sendika Özgürlükleri Komitesi’nin raporunda aynen tekrarlanmış, Sendika Özgürlükleri Komitesi “Bu gelişmeyi memnuniyetle karşıladığını” belirtmiş ve “2821 ve 2822 sayılı Yasalarda verilen sözler istikâmetinde değişiklik yapılmasını beklediğini” bildirmiştir.

4 Haziran 1986’da 72. Dönem Uluslararası Çalışma Konferansı başlamış, Sosyalist Ülkeler İşveren temsilcilerinin “Aplikasyon Komitesi”nde temsil oranında çıkan bir anlaşmazlık sebebiyle anılan Komite ancak 11 Haziran 1986 tarihinde çalışmaya başlayabilmiştir.

Komiteye Türk Hükümetinin taahhüt mektubu D. 4 No.lu bir belge ile sunulmuştur.

Bu belgenin sunulmasını takiben Komitenin işçi grubu başkanı söz alarak “Türkiye’nin durumunun 1982’den beri değerlendirildiğini, Türk Hükümeti’nin açık taahhüt teşkil eden bir başvurusu olduğunu” belirtmiş, “Hükümetçe verilen sözlerin yerine getirileceği umudu ile bu yıl Türkiye’nin durumunun tartışılmamasını” istemiştir. Komite’nin işveren grubu öneriye uymuştur. Bu gelişme 11.6.1986 günü öğleden sonraki C.APP./PV.3 sayılı oturum tutanağında 13 üncü sayfada yer almış, aynı tutanağın 14 ncü sayfasında da Komite’nin tesbiti şu sözlerle belirtilmiştir:

“...D.4 sayılı belgede Türk Hükümeti bazı niyetlerini, değişiklikler yapmaya hazır olduğunu belirtmiş, durum hakkında bilgi alınmıştır; Komitenin işçi üyeleri, verilen sözlerin 1987 ILO Konferansı’na kadar yerine getirilmesi ümidini belirtmiştir. Bu tesbitler ışığında, D.4 sayılı belgede belirtilenler dikkate alınarak ve verilmiş bulunan sözlerin gerçekten yerine getirileceği umudu ile, Komitece bu yıl durumları ele alınacak ülkeler listesinden Türkiye’nin çıkarılması yerinde görülmüştür...”

Bu gelişmeyi takiben Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mustafa Kalemli, Türkiye’nin listeden çıkarılması karşısında “ILO’nun Türkiye’deki şartlardan memnun olduğu” yolunda bir açıklama yapmıştır. Cenevre’de Anadolu Ajansı Muhabirine yaptığı açıklamada Bakan “Türk Hükümetinin taahhüt verdiği yolundaki” iddianın da doğru olmadığını belirtmiş, “biz zaten taahhüt veremeyiz” demiştir. Bakan Sendika Özgürlükleri Komitesi Raporu’nda; Aplikasyon Komitesi’ne sunulan D.4 sayılı belgede ve tutanaklarda yer alan başvurunun da “taahhüt” olmadığını savunmuştur.

Bakanın bu açıklaması üzerine Anadolu Ajansı Muhabiri Komite'nin işçi grubu başkanı ile görüşmüş, işçi grubu başkanı Komite'de yaptığı açıklamayı tekrarlamış, "Türkiye'nin bu yıl görüşülmemesini verilen taahhüt ışığında önerdiğini" bildirmiş şunları söylemiştir:

"Esasen Komite, Konferansa sunulacak raporunda Türkiye ile ilgili bir "sonuç" bölümünün yer alması yolunda karar da vermiştir. Burada Hükümetçe verilen taahhüde atıfta bulunulmakta ve 1987 Konferansına kadar verilen sözlerin yerine getirilmesi istenmektedir..."

Komite işçi grubu başkanı ayrıca, Komite Raporu'nun ILO Konferansı genel kuruluna sunulması sırasında bu gelişmeyi açıklayacağını belirtmiş ve 23 Haziran 1986 tarihinde genel kurulda şu açıklamayı yapmıştır:

"...Türkiye gibi sorgulamak istediğimiz ancak bize yazılı cevap vermiş ülkelerin durumu da vardı... Türkiye'nin cevabı açık ve resmi taahhütleri ihtiva ediyor. Şimdi bakmalıyız... Gelecek yıl bu sözler gerçekten yerine getirilmiş olacak mıdır?..."

Komitenin Genel Kurula sunulan Raporunda Türkiye'nin durumuna ayrıca yer verilmiş, taahhüt mektubu tekrarlanmış, sonuç bölümünde şu saptama yapılmıştır:

"...İşçi üyelerin, işveren üyelerce desteklenen bir önerisi üzerine ve Türk Hükümeti tarafından verilen bilgi dikkate alınarak, Komitece bu ülkenin durumunun bu kez görüşülmemesi kararlaştırıldı. Bununla birlikte, Komite, Hükümetin raporunda yer alan sözlerin en kısa süre içinde yerine getirilmesini beklemekte ve gelecek oturumunda (olumlu) gelişmeyi tesbit etmeyi istemektedir."

(2) TÜRK-İŞ Genel Başkanı 16 Haziran 1986'da ILO Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada "taahhüt mektubunun verilmesiyle ortaya çıkan durumu" değerlendirmiş, Sendika Özgürlükleri Komitesi'nin tesbitlerine değinerek özetle şunları söylemiştir:

"...Günümüzde çoğu ülkede genel olarak insan haklarına gösterilen saygı tatminkar olmaktan çok uzaktır ve çoğu halde sendikal hak ve özgürlükler çiğnenmektedir. Sayın Genel Direktörün sözleriyle; "...ILO'nun 87 ve 98 sayılı Sözleşmelerinde ifadesini bulan ve içeriği ILO denetim organlarınca yorumlanan sendika özgürlüğü ve serbest toplu pazarlık ilkelerine giderek artan sayıda devlet tam olarak uymamaktadır..." ILO'nun tahribine yol açabilecek olan eğilimi büyük bir kaygı ile karşılamakta olduğumuzu belirtmek istiyorum.

Örneğin Türkiye konusunda ILO Sendika Özgürlükleri Komitesi aşağıdaki düzenlemelerin ILO normlarında ifadesini bulan temel sendikal haklara aykırı olduğuna işaret etmektedir:

- ☐ Sendika Yöneticisi seçilebilmek için en az 10 yıl işçi statüsünde çalışmış olma yükümlülüğü,

- ☐ Sendika yöneticisi seçilebilmek için toplu sözleşme grev yasası hükümlerini ihlalden dolayı hüküm giymemiş olma zorunluluğu,
- ☐ Okullarda, dini müesseselerde çalışan işçilerin ve devlet memuru statüsünde çalışanların sendika üyesi olmalarının yasaklanması,
- ☐ Sendikaların genel siyaset yasağına tabi tutulması,
- ☐ Toplu pazarlık yapabilmek için ilgili işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde orunu, sözleşme yapılacak işyeri ya da işletmede en az yüzde ellisini üye olarak kaydetmiş olma yükümlülüğü,
- ☐ Ciddi grev kısıtlamaları, örneğin sürekliliğinde zorunluluk olan hizmetler kavramı ile bağdaşmayan sektörlerde grev hakkının yasaklanmış olması, hükümete kontrolü altındaki bir heyet marifetiyle mecburi tahkim imkânı veren grev erteleme yetkisinin tanınması ve bunlar gibi diğerleri.

Sayın Başkan,

Sendika özgürlükleri Komitesinin bu tesbitlerine paralel olarak, Sözleşmelerin ve Tavsiye Kararlarının tatbikiyle ilgili Uzmanlar Komitesi de Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununun Türkiye tarafından tasdik edilen 98 sayılı ILO Sözleşmesini ciddi bir biçimde ihlal ettiği görüşündedir.

Türkiye'deki durumla ilgili olarak son bir gelişmeye de değinmenin yerinde olacağı düşüncesindeyim. Türk Hükümeti Nisan 1986'da ILO Genel Direktörüne yaptığı bir başvuru ile, diğer bazı hususlar yanında, aşağıdaki taahhütte bulunmuştur:

"Türkiye'nin, tasdik etmiş olmakla 98 sayılı Sözleşme ile üstlendiği ve cibelere ve ILO Anayasasında yer alan Sendika özgürlüğü prensiplerine ve konuya ilişkin ILO normlarına tam olarak uymasını temin edecek her çeşit adımı atmayı ve her çeşit tedbirleri, ülkede cari siyasal, ekonomik ve sosyal gerçekler ışığında gerekebilecek zaman sınırları içinde almayı."

Bu başvuruya, Türk Hükümetinin sendikal hakların ILO tarafından anlaşıldığı biçimiyle tam olarak saygı gösterildiği bir ortama sahip olmanın öneminin tam idraki içinde olduğu da eklenmiştir.

2821 sayılı Sendikalar Kanunu ve 2822 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu ile ilgili olarak ILO denetim organlarının anılan Yasaların işçi hak ve özgürlüklerini ihlal eden hükümlerinin değiştirilmesi isteğiyle yaptığı ve raporlarında da yer alan uyarıların tam olarak dikkate alınıp gerekli değişikliklerin gerçekleştirileceği umudu içinde, Türk Hükümetinin son girişimini memnuniyetle karşılıyoruz."

C. 73 üncü Dönem ILO Konferansı Öncesi Gelişmeler

(1) TÜRK-İŞ'in Başbakanlığa Yaptığı Başvuru

Konfederasyonumuzca 9 Mart 1987 tarihinde 87-711-2/1 sayılı bir yazı ile Başbakanlığa başvurularak, 72. dönem ILO Konferansı'ndaki taahhütleri hatırlatılmış ve taahhüte uymaları istenmiştir.

Başvuru şöyledir:

"Hükümetimiz ILO'nun 72. dönem Konferansında ILO'nun 98 Sayılı Sözleşmesi (Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı) ile ilgili olarak gerekli yasal değişikliklerin yapılacağı konusunda taahhütte bulunmuştur. Bu taahhüdün niteliği ve niceliği ile ilgili tüm belgelerin örnekleri ilişikte sunulmuştur.

ILO Yönetim Kurulu ve 72. Dönem Konferansına Hükümetimizce yapılan sunuşla taahhüt edilen değişikliklerin hiç birisi bugüne kadar gerçekleştirilmemiş bulunmaktadır.

Bu duruma rağmen:

(1) Grev ve lokavt uygulanması halinde mevcut yasanın sınırlayıcı, müdahaleci amaçlarını dahi aşan "Grev ve Lokavtlarda Mülkiye Amirlerince Alınacak Tedbirlere Dair Tüzük" 4.9.1986 tarihinde yürürlüğe konmuştur.

(2) "İşçi ve İşveren Sendika ve Konfederasyonlarının Devletçe Denetimi ile İlgili Tüzük" Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca "İşten el çekirme" işlemlerine kadar uzanan ve İdarenin Sendikalara müdahalesini daha da ağırlaştıran bir muhteva ile hazırlanıp 16.1.1987 tarihinde TÜRK-İŞ'e gönderilmiştir.

(3) 233 Sayılı KHK ile işçilerin, sendikal haklar ve Toplu İş Sözleşmelerinden faydalanmasını ortadan kaldıran; binlerce işçinin statüsünü değiştiren uygulamalar, yasal dayanağı olmasızın sür'atle yaygınlaştırılmaktadır.

(4) Mesleki Eğitim ve Çıraklık Yasası ile Sendikaların Eğitim fonlarına el konulmakta, Grevleri etkileyecek unsurlara anılan yasada yer verilmektedir.

(5) Asgari Ücret tesbitinin ILO'nun 26 sayılı Sözleşmesiyle uyumayan yöntemlere bağlanması düzenlemeleri geliştirilmektedir.

ILO'nun 87 ve 98 sayılı Sözleşmelerinde ifadesini bulan, İçeriği ILO Denetim Organlarıncı yorumlanan sendika özgürlüğü ve serbest pazarlık ilkelerine, tam olarak uyulmaması ve yasal değişikliklerin yapılmaması karşısında 3/24 Haziran 1987 tarihleri arasında Cenevre'de yapılacak olan 73. Dönem ILO Konferansında durumun gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

Konferans öncesi konuya kesin bir çözüm getirici gelişmelerin gözlenmesi halinde davranışımızı yeniden değerlendirmeye tabi tutacağımızı bilgilerinize sunarız."

(2) Mart 1987 Sendika Özgürlükleri Komitesi Toplantısı

ILO Sendika Özgürlükleri Komitesi 2/6 Mart 1987 tarihleri arasında toplanarak Türkiye'nin durumunu gözden geçirmiş, Hükümetin 72. dönem ILO Konferansı sırasında verdiği taahhüdü hatırlatarak, Hükümetin mümkün olan en kısa süre içinde işçi ve işveren taraflarıyla görüşmelere başlamasını, görüşmelerle 2821 ve 2822 Sayılı Yasalardaki kısıtlamalardan kaldırılmasını amaçlanmasını, çalışmaların sonuçları hakkında ILO'ya

ayrıntılı rapor sunulmasını kararlaştırmıştır.

(3) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Çağrısı

12 Mart 1987 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı TÜRK-İŞ'e bir yazı göndererek ILO'nun da görüş ve temennileri doğrultusunda hazırladığını ifade ettiği metinleri görüşmek üzere 18.3.1987'de bir toplantı düzenlediğini duyurmuştur. Bu toplantıda olumlu hiçbir sonuç alınamamıştır.

(4) ILO Sözleşme ve Tavsiye Kararlarının Tatbiki ile İlgili Uzmanlar Komitesi Raporu ve Türkiye

Sözleşme ve Tavsiye kararların Tatbiki ile ilgili Uzmanlar Komitesi 73 üncü ILO Konferansı'na sunulacak Raporunu Mart 1987'nin ilk yarısında tamamlamış ve Türkiye'deki gelişmelerle ilgili olarak aşağıdaki sapmaları yapmıştır:

"Komite, Hükümet tarafından gönderilmiş bulunan ayrıntılı raporlarla birlikte 1986 yılı Konferans Komitesine sunulmuş bilgileri de not etmiştir. Komite ayrıca, Sendika Özgürlükleri Komitesinin 98 Sayılı Sözleşmenin tatbikini ilgilendiren yönleriyle ele aldığı incelemeye tabi konular da vardığı sonuçları (249 uncu Rapor Mart 1987) da kaydetmektedir.

Daha önceki gözlemlerinde Komite 1983 tarih ve 2822 Sayılı Yasanın 12 nci maddesinin sendikalara toplu görüşme için yetki belgesi verilebilmesini ilgili sendikanın kurulu bulunduğu işkolunda çalışanların en az yüzde 10'unu, toplu iş sözleşmesi kapsamına girecek işyeri veya işletmede ise çalışanların yarısından fazlasını temsil etme şartına bağlamış olduğunu kaydetmişti. Komite her ne kadar en çok işçiyi temsil eden sendikaların tercihan ve münhasıran (tercihin objektif ve önceden tespit edilmiş esaslara bağlamış olması kaydıyla) toplu pazarlık hakkından yararlanmaları halini kabul edebilir bulmakta ise de özellikle işyerlerinde en çok üyeye sahip bulunmakla birlikte üye sayısı toplam işçi sayısının yüzde 50'sini aşmayan sendikaların işverenle toplu pazarlık yapma imkanını elde edemeyeceklerini dikkate alarak 2822 sayılı yasa'nın (yetki bakımından) getirdiği zorunlulukları 98 Sayılı Sözleşmenin 4 üncü maddesinde ifadesini bulan serbest toplu pazarlık ilkesine tümüyle uymadığı görüşündedir. Aynı biçimde, işyerlerinde yarından fazla işçiyi temsil etme şartına uyan bir sendika, kurulu bulunduğu işkolunda çalışanların en az yüzde 10'unu temsil etmediği takdirde toplu pazarlığa başlayamayacaktır.

Komite daha önce yapmış olduğu tespitlere atıfla, yasal bir grevin genel sağlığı ve millî güvenliği bozucu nitelikte görülmesi halinde Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle 60 gün süre ile ertelenebilmesine ve erteleme sonunda ihtilafın Yüksek Hakem Kurulunca çözümlenmesi keyfiyetine yeni-

den değinme gereğini duyurmuştur. Komite'nin kanaatine göre bu hüküm bazı hallerde zorunlu tahkime yol açabileceği cihetle 98 Sayılı Sözleşme'nin 4 ncü maddesinde ifadesini bulan serbest toplu pazarlık hakkını kısıtlayıcı niteliktedir.

Komite, 2822 Sayılı Yasa'nın bazı maddelerini değiştiren ve bu değişiklikler ile de en çok işçiyi temsil eden işçi kuruluşu TÜRK-İŞ'in daha önce 2822 Sayılı Yasa'nın tadiliyle ilgili olarak yaptığı bir kaç teklifi bir ölçüde dikkate almış bulunan 3299 Sayılı Yasa'nın 3 Haziran 1986 tarihinde kabul edilmiş olduğunu not etmiştir. Hükümete göre, değişikliklerle ilgili tekliflerin üç'lü yapı (işçi-işveren-hükümet) içinde müzakeresi önceden yapılmış olup, Hükümet sosyal tarafların (işçi-işveren) tekliflerle ilgili görüşlerini de gönderdiği raporunda tümüyle dile getirmiş bulunmaktadır.

Komite, Hükümetin çalışma yaşamını düzenleyen mevcut yasalarla ilgili olarak işçi ve işveren kuruluşlarınca son zamanlarda ortaya atılan görüşleri inceleyebilmek için Çalışma Bakanlığı bünyesinde bir komisyon oluşturulduğu yolundaki beyanını da ayrıca not etmiştir. Hükümet, hazırlanacak değişiklik taslağının Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilmeden önce görüşlerini almak üzere bu kuruluşlara gönderileceğini de beyanına eklemiştir. Hükümet, bu aşamaya gelmeden Çalışma Bakanlığı'nın yasa değişikliği teklifleri üzerinde istişarede bulunabilmek amacıyla ILO'dan teknik bir misyon davet etmek niyetinde olduğunu ifade etmektedir.

Komite bu gelişmeleri ve 3299 sayılı Yasa ile getirilen değişikliklerin genelde toplu pazarlık sisteminin işleyişinde prosedürden kaynaklanan bazı tıkanıklıkları giderme amacıyla yapılmış olduğunu ilgiyle not etmiştir. Komite, bugüne kadar kabul edilmiş değişikliklerin toplu pazarlıkta yetki için sendikaların uymaları gereken sayısal kriterlerle ilgili olarak daha önce de üzerinde durduğu ve Hükümetin talebi üzerine Nisan 1986 da gerçekleşen ILO Teknik Danışma Heyetinin ziyareti sırasında Hükümet ve sosyal taraflarla (işçi-işveren) ayrıntısıyla ele alınmış olduğunu müşahade ettiği temel sorunu giderecek nitelikte olmadıklarını özellikle not etmiştir. Söz konusu ziyaretten sonra Hükümet, diğer tasavvurları yanı sıra, Komite'nin yaptığı yorumlar ve Teknik Danışma Heyetinin yaptığı gözlemler ışığında toplu pazarlıkla ilgili 2822 Sayılı Yasa hükümlerini bir kez daha inceleme; ve Türkiye'nin 98 Sayılı Sözleşme'yi tasdik ile, özellikle de Sözleşme'nin 4 üncü maddesi hükümleriyle, üstlendiği vecibelere tam olarak uyulmasını temin için gerekebilecek her adımı atma ve her çeşit tedbiri, ülkede cari siyasal, ekonomik ve sosyal şartların gerektirebileceği zaman sınırları içinde alma niyetini (Teşkilata) resmen duyurmuştur.

Komite, yasa değişikliği için yeni teklifler hazırlanmakta olduğunu ve Hükümetin, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmadan önce teklifleri gözden geçirmek üzere bir ILO Heyetini Türkiye'ye davet etmiş bulunduğunu ilgiyle not etmektedir.

Komite önerilen yasa değişikliklerinin yakın bir tarihte gerçekleştirilmesini ve 2822 Sayılı Yasa'nın 12 ncü maddesinin yol açtığı zorlukların yakın bir tarihte giderilmesini temenni etmektedir.

Genel olarak Komite, işçileri temsil eden kuruluşlar olarak işçi sendikalarının toplu iş sözleşmesi için toplu pazarlık hakkından tam olarak yararlanabilmeleri için çalışmalarını ve iş programlarını serbestçe ve normal şartlar altında belirleyebilmelerini öngören temel ilkelere verdiği önemi tekrarlamak ister."

(5) ILO Temsilcisi'nin Türkiye'ye Davet Edilmesi

Hükümet, Birleşmiş Milletler Cenevre Bürosu Nezdinde Türkiye Daimi Temsilcisi Büyükelçi Ercüment Yavuzalp aracılığıyla 17 Mart 1987 tarihinde ILO Genel Direktörü'ne yeni bir başvuruda bulunmuştur.

Büyükelçi, Hükümetin iş mevzuatı üzerinde çalışmalar yapmakta olduğunu; ILO ile mevcut işbirliğini sürdürme niyetini taşıdığını belirtmiş, Nisan 1987 içinde bir ILO teknik danışma heyetini Türkiye'ye davet etmiştir.

ILO Genel Direktörü bu başvuruyu olumlu karşılamış ve ILO Sendika Özgürlükleri Bölümü Başkanı W. Simpson 22 Nisan 1987'de 1982'den bu yana beşinci kez Türkiye'ye gelmiştir.

TÜRK-İŞ'te 23 Nisan 1987 günü yedi saat süren bir toplantıda ILO temsilcisine TÜRK-İŞ'in görüşleri tekrarlanmıştır.

(6) ILO Temsilcisinin Genel Direktöre Sunduğu Rapor

ILO Temsilcisi'nin Genel Direktöre sunduğu raporda Dışişleri ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıkları yetkilileri, TÜRK-İŞ ve TİSK temsilcileri ile yaptığı temaslara anlatılmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mükerrrem Taşcıoğlu ve diğer Bakanlık yetkilileriyle yaptığı görüşmelerde W. Simpson'un şu yönleri işaret ettiği görülmektedir.

"...Bakana Genel Direktör'ün saygılarını iletikten sonra, misyonun amacının, sorun olan mevzuatı, özellikle hazırlanan değişiklik tasarılarını mümkün olduğunca samimi ve ayrıntılı bir biçimde tartışmak olduğunu bir kez daha belirttim. Ana amacın, yasanın sendika özgürlüklerine ilişkin ILO ilkeleriyle olabildiğince tutarlı bir biçimde yeniden düzenlenmesinde Hükümete yardımcı olmak olduğunu belirttim. ILO'nun işçi örgütlerinin gündeme getirdiği tüm taleplerle kendisini otomatik olarak bağlı görmediğini, ancak bu durumda TÜRK-İŞ tarafından ifade edilen görüşlerin ILO tarafından ifade edilenlerle sıkı sıkıya aynı paralelde olduğunu açıkladım. 2821 ve 2822 sayılı Yasaların sendikaların normal olarak Devletin hiçbir müdahalesi olmadan yürütmeleri gereken faaliyetleri neredeyse tümüyle kontrol altına aldığını müdahaleyle karşılaştıklarını, bir hukuksal deli gömleği işlevi gördüğünü belirttim.."

W. Simpson incelemeleri sonucu Hükümete yaptığı öneriyi ise şöyle anlatmıştır:

"Tüm koşullar gözönüne alındığında, Hükümetin önünde iki yol vardı. (1) özellikle benim belirtmiş olduğum alanları kapsayan bir çizgide daha temel değişiklikler yapma anlayışıyla yasanın tümü üzerinde bir kez daha düşünmek, veya (2) önerilen değişiklikleri tamamen geri çekmek ve 2821 ve 2822 sayılı yasaları, belirli bir zaman süresi içinde ILO ilkeleri ve ILO tarafından yapılan öneriler ışığında ve başta Batı Avrupa olmak üzere diğer ülkelerin yasalar sistemini de gözönünde bulundurarak değiştirmeyi garanti etmek veya tamamen baştan yazmak.

Hükümet'in bu ikinci alternatifi benimsemesi durumunda, ILO'nun, yeni kanun maddelerinin ILO ilkeleriyle mümkün olduğu kadar paralellik içinde olması için Hükümet tarafından gelebilecek her türlü teknik uzmanlık talebini sağlamaya hazır olduğunu belirttim. Değişiklik önerilerinin sunulduğu biçimiyle geçirmek Hükümet'in, gerçek bir değişikliğe gidilmesi yönünde samimi olmadığını gösterecekti ve daha güçlü bir karşı eleştiri riskini gündeme getirecekti..."

W. Simpson temaları ve incelemeleri sonrasında ulaştığı noktanın "hükümete 2821 ve 2822 Sayılı Yasaların tümüyle geri çekilmesi ve ILO ilke ve normlarına uygun yeni bir yasal düzenleme yapılmasını tavsiye etmek" olduğunu kaydetmekte, şöyle demektedir:

"Çalışma Bakanlığı yetkilileri ve Bay Cankorel ile yaptığım son toplantıda Bakanla aralarında uzun bir görüşme daha yapıldığı belirtildi. Kendilerine yeni bir talimat verilmemişti. Ancak konu hakkında nihai görüşlerimi öğrenmek istiyorlardı. Durum tüm boyutları ile incelendikten sonra, 2821 sayılı yasa ile ilgili 18 değişiklik önerisi taslağından yalnız 3 ünün olumlu bir gelişme olarak görüldüğünü belirttim. Bunlar özel okullardaki öğretim personelinin örgütlenme hakkı, sendikaların yatırım alanlarının genişletilmesi ve sendikaların feshi infisahı halinde varlıklarının intikaline ilişkin düzenlemelerdi. 2822 sayılı yasada yapılan 9 değişiklik önerisi taslağından da yalnız biri (grevcı işçilere çadır veya kulübe sağlanması izni) biraz işçilerin lehinde idi. Olumlu sayılabilecek gelişmelerin toplamı bu denli azken, bu yasaların yol açtığı gerçek sorunlara yüzeysel çözüm getiren bu önerilerle yola devam etmenin ciddi bir taktik hatası olacağını söyledim. Ne TÜRK-İŞ ne de ILO, Hükümetin uygun yasal değişiklik yaparak ILO ilkelerine riayet etme niyetinde olduğu konusunda verdiği güvencelerin ve beyanlarının samimi olduğuna inanamazlardı. Son tavsiyem mevcut koşullar karşısında Hükümetin gösterebileceği en uygun davranışın, şimdiki önerileri tamamen geri çekmek ve sendikal hak ve özgürlüklere ilişkin ILO ilkelerine tamamen bağlı kalacak şekilde 2821 ve 2822 sayılı yasaları derhal gözden geçirip değiştirme konusunda ILO'ya ciddi ve resmi bir güvence iletmesi oldu..."

ILO Temsilcisi bu tavsiyenin benimsenmesi halinde durumun açık, somut, yazılı bir taahhüt şeklinde ILO'ya bildirilmesini de önermiştir.

(7) Hükümetin İkinci Taahhüt Mektubu

Özal Hükümeti, bu gelişmeyi takiben 8 Mayıs 1987 tarihinde Büyük-

elçi Ercüment Yavuzalp aracılığıyla ILO Genel Direktörüne ikinci bir taahhüt mektubu göndermiştir.

Hükümet adına gönderilen ikinci taahhüt mektubu şöyledir:

"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, önceki Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından Genel Direktöre gönderilen 30 Nisan 1986 tarihli mektupla tasrih edilen amaçların takibi zımında, Türkiye'de endüstriyel ilişkilerle ilgili konuları (sorunları) ciddi bir biçimde mütalâa etmiştir.

Bununla ilgili olarak, Hükümet, (ilk olarak) diğer sosyal taraflarla (işçi-işverenlerle) ve takiben (daha sonra) kısa süre önce bir teknik iştirari misyon sırasında bir ILO temsilcisi ile yaptığı iştirareler sonucunda ve hem işçiler, hem işverenler, aynı zamanda ILO tarafından ifade edilen istekler ışığında, bu isteklerle ve diğer faktörlerle ilgili hususları dikkate alarak 2821 sayılı Sendikalar Yasası ile 2822 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Yasasını, değişmiş bulunan ulusal şartlara göre tadil etmek üzere, bu konunun yenibaştan ele alınmasını gerekli görmüştür. Bunun yürütümü (yapılabilmesi) Anayasanın bazı hükümlerinin mütalâa edilmesini doğal olarak gerekli kılacaktır.

Hükümet, ILO prensiplerine ve normlarına tam olarak uygun bir iş mevzuatının gerçekleştirilmesi için gereken tüm önlemlerin alınması gerektiği görüşündedir. Bunun tahakkuku zımında Hükümet Türkiye'de üç'lü iştirarelere tekrar girişecektir. Hükümet, aynı zamanda, bu hususlarla ilgili olarak ILO tarafından sağlanacak teknik yardımdan (yol göstericilikten) yararlanabileceği umudundadır.

Hükümet bu girişimleri derhal başlatma niyetinde olup, ilgili tüm tarafların tam olarak ve yapıcı bir suratle katılmalarıyla ve uygun bir yasama işlemi imkanının mevcudiyeti ile, çalışmanın mümkün olan en kısa süre içinde tamamlanacağı umudundadır."

(8) Başbakanlığın Cevabi Yazısı

TÜRK-İŞ'in 9 Mart 1987'de Başbakanlığa yaptığı ve 72 nci dönem ILO Konferansı sırasındaki taahhütleri hatırlatarak, verilen sözlerin yerine getirilmesini istediği başvuru 25.5.1987 tarihinde 35-SKİB/6-0185 sayılı bir yazı ile cevaplandırılmıştır.

Başbakanlık yazısı ILO'ya gönderilen ikinci taahhüt mektubu ile gerçek niyet arasındaki belirgin farkı göstermesi bakımından ilginçtir.

Yazı şöyledir:

İLGİ: 9.3.1987 tarih ve 87-711-2/1 sayılı yazınız.

Çalışma hayatı ile ilgili meseleler yakinen takip edilmekte ve ilgili kuruluşlara gerekli talimatlar zamanında verilmektedir.

Ülkemizin egemenlik haklarına hanel getirmeyen ve mevcut Anayasal düzenimizle çelişmeyen anlaşmalar ülkemiz tarafından imzalanmakta ve uygulanmaya konulmaktadır.

Uluslararası anlaşmalara bağlılığımız ve bunlara uymakta gösterdiğimiz titizlik malumdur. Bu çerçevede ILO sözleşmelerinden ülkemiz tarafından imzalanmış olanlara da uyulmakta ve buna göre gerekli hukuki düzenlemeler yapılmaktadır.

Milli meselelerimizin tartışılıp kararların alınacağı platformlar, milli platformlardır. Uluslararası platformlarda milli meselelerimizi birlik ve beraberlik içinde savunmanın ülkemizi her yönden güçlü kılacağı tabiidir. Kaldı ki başkalarının iç işlerimize müdahale etmesini istemek tahhına zaten sahip olamayız.

Yazınızda belirttiğimiz hususlar kanunlarımız çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim.

(9) ICFTU Yönetim Kurulu Toplantısı (13/15 Mayıs 1987)

Gelişmeler TÜRK-İŞ tarafından 13/15 Mayıs 1987 tarihleri arasında Lüksemburg'da toplanan ICFTU Yönetim Kurulu'na götürülmüş, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Hükümetin geçen yılki oyunun tekrarlama hazırlığı içinde olduğunu, amacın Türkiye'yi bu yıl ILO'da gündeme sokmamak olduğunu anlatmıştır. ILO Temsilcisinin Türkiye'deki temasları ve ulaştığı sonuçlar hakkında ICFTU Yönetim Kurulu'na bilgi veren TÜRK-İŞ Genel Başkanı Haziran 1987'de toplanacak olan 73. dönem ILO Konferansı'nın "Türkiye" açısından önemini vurgulamış, Çalışma ve Sosyal Güvenlik eski Bakanı Mustafa Kalemli'nin Haziran 1986'da düzenlediği basın toplantısını hatırlatarak, ICFTU'nun konuya dikkatle eğilmesini istemiştir.

(10) Sendika Özgürlükleri Komitesi Toplantısı (28/30 Mayıs 1987)

ILO Sendika Özgürlükleri Komitesi 28/30 Mayıs 1987 tarihleri arasında yaptığı toplantıda Türkiye'deki durumu yeniden gözden geçirmiştir.

Komite konuya ilişkin daha önceki belirlemelerini ve bunu izleyen gelişmeleri (ILO Temsilcisinin Türkiye'ye çağırılması, ILO Temsilcisinin Raporu, Uzmanlar Komitesi Raporu, Türk Hükümetinin ikinci taahhüt mektubu ilh.) değerlendirmiş, Yasalarla ilgili olarak Hükümetin derhal işçi ve işveren taraflarıyla temaslara başlamasını, bu yoldan 2821 ve 2822 sayılı yasalarda yer alan kısıtlamaların kaldırılmasını, Yasaları ILO ilke ve normlarına uygun hale getirmesini istemiştir. Komite, ILO'nun bu yönde Hükümete yardımcı olmaya hazır olduğunu da tekrarlamıştır.

D. 73. Dönem ILO Konferansı'ndaki Gelişmeler

(1) Genel Kurul Çalışmaları

TÜRK-İŞ'in görüşü Konferansın 9 uncu oturumunda, 9 Mayıs 1987 günü TÜRK-İŞ Genel Başkanı tarafından genel kurulda yapılan bir konuş-

ma ile açıklanmıştır.

10 Mayıs 1987 günü Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mukerrem Taşcıoğlu genel kurulda konuşmuştur. 73. Dönem ILO Konferansı'nda TİSK adına konuşma yapılmamıştır.

1.1 TÜRK-İŞ Genel Başkanı'nın Konuşması

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Şevket Yılmaz'ın konuşması şöyledir:

"Sayın Başkan, sözlerime başlarken, Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 73 üncü dönem Başkanlığına seçilmiş olmanızdan dolayı, size, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) ve şahsım adına ve içten tebriklerimi sunmak istiyorum.

Bu imkandan yararlanarak, ILO Genel Direktörü Sayın Francis Blanchard'ı, Uluslararası kurumların işlerliği konusunda son yıllarda ortaya çıkan ve giderek gelişen memnuniyetsizliklerin sebeplerini irdedeği; bizleri düşündürmeye sevkeden raporu nedeniyle kutlamak isterim.

Rapor; çok taraflı kurumlar sistemine duyulan ihtiyacın, çeşitli eleştirilere rağmen tartışma konusu olmadığını, doğru bir yaklaşımla ortaya koymaktadır.

Genel Direktör tarafından sunulan ve sistemi bütünüyle daha kapsamlı, daha üretken ve daha iddialı bir yapıya kavuşturmayı öngören görüş ve önerileri paylaştığımı da ifade etmeliyim.

Kanaatime göre, Uluslararası Çalışma Kodu'nun, özellikle, ILO'nun Sendika Özgürlüğü ve Serbest Toplu Pazarlık ile ilgili Sözleşmelerinin uygulanmasında; kalkınmış ve kalkınma çabası içinde olan ülkelerde çalışan yığınlar için birinci derecede önem taşıyan konularda ILO'nun gözetim işlevinin güçlendirilmesinin devamında zaruret vardır.

Bunun gibi, ILO'nun uluslararası alanda norm geliştirme işlevinin, gelecekte sadece geliştirilmesinin değil, aynı zamanda güçlendirilmesinin gerektiği görüşünü paylaşılmaktayım.

Genel Direktör tarafından da isabetle belirtildiği gibi, "norm geliştirme işlevi, gelecekte ILO için daha büyük önem taşıyacaktır" zira Anayasasında yer alan ve "işçiler için insancıl şartları benimsemeyen herhangi bir ülkenin, bu şartları geliştirmeyi arzu eden diğer ülkeler için engel teşkil edeceğini öngören kuramın, gelecekte, çoğu diğer uluslararası kuruluş gibi ILO'nun da karşısına daha ileri ölçüde çıkacağı" açıktır.

Birleşmiş Milletler sisteminin ve ILO'nun geleceğinin gözden geçirildiği bu konferansda, bu aşamada, ILO'nun savunduğu temel ilkelerde, özellikle sendika özgürlüğü ilkesine özel bir önem verilmesi gerektiğini düşünmekteyim.

Hepinizce bilindiği üzere, sendika özgürlüğünün temel insan hakları içinde ve ILO'yu ilgilendiren özgürlükler arasında özel bir yeri vardır.

Sendika özgürlüğü, sadece, sosyal adalet yolunda ilerleme için bir ön

şart değildir; sendika özgürlüğü, aynı zamanda, işçi/işveren/hükümet üçlüsü'ne dayalı ILO'nun gerektiği biçimde çalışabilmesi için zorunludur. Ve, kanaatime göre, bu temel insan hakkının sürekli olarak ihlali, ILO'nun norm geliştirme işlevinin önündeki en ciddi engeldir.

Çeşitli vesilelerle ortaya konulduğu üzere, çoğu ülkede sendika özgürlüğü ve serbest toplu pazarlık hakkı ekonomik güçlüklerden söz edilerek ya da kalkınma gerekleri adına ağır bir biçimde kısıtlanabilmektedir. Diğer bazı ülkelerde, ekonomik mülahazalar yanında sosyal huzursuzluklar ve şiddetle, siyasal istikrarsızlıkla mücadele adına, kamu özgürlükleri, sendikal hak ve özgürlükler ve sendika özgürlüğü çiğnenmekte, sınırlandırılmaktadır.

Türkiye maalesef bu ülkeler arasındadır.

Birleşmiş Milletler sisteminin ve ILO'nun geleceğinin; ILO'nun norm geliştirme işlevinin değerlendirildiği böyle bir konferansda cevap bekleyen ilk soru, böylesine bir durumun, böylesine bir tutumun hoşgörüsü ile karşılanıp, karşılanamayacağı sorusudur.

Benim bu soruya vereceğim cevap "hayır" cevabıdır. "Böyle bir tutum, böyle bir durum" hoşgörüsü ile karşılanamaz. ILO, varlığını, varlık sebebini, temel ilkelerini tehdide yönelen bu gelişme karşısında sessiz kalma yolunu seçemez.

Sendika özgürlüğü ilkesi, ILO'nun Ana Statüsünde kaynaklanan temel hedefleri arasındadır. Bu sebeple, üye devletlerce salt üyelik ilişkisi gereği saygı gösterilmek gereken bir ilkedir. Bir ülkenin sendika özgürlüğünü düzenleyen ILO sözleşmelerini tasdik etmemiş olması ILO'yu görevini yerine getirmekten alıkoymamalıdır. Örgütlerin başarılı olabilmesi, Ana Statüde yer alan ilkeleri hayata geçirebilmelerine bağlıdır.

ILO'nun geleceği, öncelikle bu alanda gerçekleştireceği başarıya bağlı görünmektedir.

Sayın başkan, burada, sendika özgürlüğünün ihlalinde başvuru olan çeşitli yöntemlerin tam bir listesini sunmak niyetinde değilim.

Burada sadece Türkiye'deki sendikal durum ile ilgili olarak, özellikle sendika özgürlüğü ilkesinin uygulanması konusunda bazı saptamalar yapmakla yetineceğim.

Belirtmeliyim ki, Türkiye'de 2821 Sayılı Sendikalar Kanunu ve 2822 Sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu sendikalar üzerinde "Hukuksal bir deli gömleği biçiminde" etkisini sürdürmektedir. Öylesine ki, sendikaların, normal şartlar altında ve her çeşit devlet müdahalesinden masun bir biçimde sürdürebilecekleri her faaliyette müdahale vardır; kontrol vardır.

Hernekadar Türkiye (87) sayılı ILO Sözleşmesini tasdik etmemişse de, ILO Anayasası tahtında, sendika özgürlüğü ilkesine saygı göstermekle ödevlidir.

Başta 2821 ve 2822 Sayılı Yasalar olmak üzere, yürürlükteki diğer ba-

zı mevzuat hükümlerinin sendika özgürlüğünü çiğneyen yönleri Türkiye'nin bu yükümlülüğünü yerine getirmesine imkan vermemektedir.

Değindiğim bu konuların, ILO normlarında ifadesini bulan temel sendikal hak ve özgürlüklere aykırı yönleri şöyledir:

- ☐ Devlet memurlarının, özel okul öğretmenlerinin, dini müesseselerde çalışan işçilerin, aynı zamanda işçi olan öğrencilerin sendika kurma ve sendika üyesi olmalarının yasaklanması,
- ☐ Sendika yöneticisi seçilebilmek için toplu pazarlık, grev yasası hükümlerini ihlalden dolayı hüküm giymemiş olmak zorunluluğu,
- ☐ Sendika yöneticisi seçilebilmek için en az on yıl işçi statüsünde çalışmış olma yükümlülüğü,
- ☐ Sendika yöneticisi olarak en çok dört dönem seçilme hakkı ve aradan bir olağan genel kurul dönemi geçmiş olmadıkça yeniden seçilememe kuralı,
- ☐ Sendika yöneticiliğinin, kamu kurum ve kuruluşlarında, bunların katıldığı teşebbüs veya ortaklıklarda yönetim ve denetim kurullarında görev alma halinde sona erdirilmesi,
- ☐ Bir siyasi partinin yönetim organlarından herhangi birinde görev alan sendika veya konfederasyon yöneticilerinin, bu göreve geldikleri andan itibaren sendika veya konfederasyonlardaki görevlerinin kendiliğinden sona ermesi,
- ☐ Sendikaların genel siyaset yasağına tabi tutulmaları,
- ☐ Sendikaların doğrudan idari makamların takdirine bağlı olarak soruşturma ve kontrol biçiminde, maliye, çalışma ve sosyal güvenlik ve içişleri bakanlığı'nın periodik denetimine tabi tutulmaları,
- ☐ Toplu pazarlık yapabilmek için ilgili işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde 10'unu sözleşme yapılacak işyeri yada işletmede en az yüzde 50'sini üye olarak kaydetmiş olma yükümlülüğü,
- ☐ Son derece ağır ve mesnetsiz grev yasaklamaları; örneğin sürekliliğinde zorunluluk olan hizmetler kavramı ile bağdaşmayan sektörlerde yasaklamalar; Hükümete grevleri erteleme yetkisinin tanınmış olması, grev yasaklarında ve erteleme halinde uyuşmazlığın hükümetin kontrolü altındaki bir heyet marifetiyle ve mecburi tahkim yoluyla çözülmesi zorunluluğu; grevin belirli bir süre içinde yapılması kuralı ve bunlar gibi diğerleri.

Bu tablonun tamamlanabilmesi için serbest bölgeler yasasına göre serbest bölgelerde 10 yıl süre ile; turizm kanununa göre turizm mevsiminde grev yasağının bulunduğu belirtilmelidir. Aynı şekilde, giderek geliştirilen bir uygulama ile, 233 sayılı Kanun gücündeki kararnameye göre sözleşme ile çalıştırılan işçilerin toplu pazarlıktan yararlanması yasaklanmış bulunmaktadır.

Nihayet Türk Hükümeti, serbest toplu pazarlık düzenine önceleri kamu toplu iş sözleşmeleri koordinasyon kurulu, son zamanlarda, bizzat kararname ile kurdurduğu üç kamu işveren sendikası aracılığıyla müdahale etmektedir.

Hatırlanacağı gibi, Türk Hükümeti Nisan 1986'da ILO Genel Direktörüne yaptığı resmi bir başvuru ile, diğer bazı hususlar yanında "Türkiye'nin; tasdik etmiş olduğu 98 sayılı ILO Sözleşmesi ile üstlendiği vecibelere ve ILO Anayasasında yer alan Sendika Özgürlüğü ilkelerine ve konuya ilişkin ILO normlarına tam olarak uymasını temin edecek her adımı atmayı ve gerekli tedbirleri almayı" taahhüt etmiştir.

Aradan bir yıl geçmiş bulunmaktadır.

Türk Hükümetini, ILO önünde verdiği taahhütleri yerine getirmekten ne alıkoymuştur, bunu bilemiyoruz.

Bu yıl Hükümet aynı yönde yeni bir taahhütte bulunmuştur.

Önümüzdeki yıl, Türkiye'nin ILO ilke ve normlarına tam olarak uyduğunu belirtebilecek bir durumda olabilmeyi ümit etmekteyim.

Bu çerçevede Türkiye'nin ILO ilke ve normlarına uygun hareket edeceği yolundaki resmi taahhüdünü ve TÜRK-İŞ'in istekleri ile kendi aradıkları arasında hiç bir fark olmadığını açıkça belirten Uluslararası Çalışma Örgütü'nün yardımını istemiş olmasını memnuniyetle karşıladığımı belirtmek istiyorum.

Kuşkusuz, artık yapılmak gereken taahhüt vermek ve iyi niyet belirtmek değil, taahhütleri, ILO Anastatüsü çerçevesinde hayata geçirmektir.

Bunu yerine getiren bir ülke, aynı zamanda ILO sisteminin işlerliğine de katkıda bulunmuş olacaktır.

Teşekkür ederim, sayın Başkan."

1.2 Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın Konuşması

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mükerrerem Taşcıoğlu 10 Haziran 1987 günü yaptığı konuşmada sendikal çıkmazlar ve Hükümetçe alınacak önlemler konusuna muğlak bir biçimde değinmiş, özetle "...son yıllarda petrol krizinin etkilerinin azalmasına rağmen, uluslararası para ve sermaye piyasalarındaki dalgalanmalar, dış ticaretteki himaye önlemleri, gelişmiş ülkeler ile gelişme yolundaki ülkeler arasındaki teknolojik mesafenin açılması gibi gelişmeler, dünyanın bir çok yerinde enflasyonu ve işsizliği körüklemektedir. Bu sorunlara çözüm bulmak için hem uluslararası, hem de ulusal düzeyde gayretlerin artırılması gerekmektedir. Ulusal düzeyde yapılabilecek olan bir girişim, işçilerin söz konusu olumsuz gelişmelerden mümkün olan en az nisbette zarar görmelerini teminen, üç'lü çerçevede gerekli önlemlerin alınmasıdır. Üç'lü danışmalar, aynı zamanda, çalışma mevzuatının iş hayatının dinamizmi ve ekonomik ve

sosyal gelişmelerle uyum sağlamasına da yönelik olmalıdır. Türk Hükümeti bu yolu seçmiştir. Birkaç yıldan beri, çalışma ve sosyal güvenlik mevzuatı üç'lü çerçevede incelenmekte ve tarafların üzerinde mutabık kaldıkları mevzuat değişikliklerinin gerçekleştirilmesi için gerekli önlemler alınmaktadır. Türkiye'nin iç ve dış politikasının bugünkü gelişiminin dinamizmine paralel olarak, Türk Hükümeti, çalışma hayatını ilgilendiren standartların yükseltilmesini hedefleyen çalışmaları artırarak sürdürme niyetini belirtmiştir. 12 Eylül 1980 tarihinden önce Türkiye'nin yaşadığı trajik olayların kaçınılmaz bir sonucu olan, sendikal hak ve özgürlüklere ilişkin mer'î mevzuattaki bazı kısıtlamaların mevcudiyetini tartışmak istemiyorum. Hükümetin, uluslararası taahhütlerinden kaynaklanan tüm vecibelerini yerine getirmeye ve ILO standartları ile uyumsuzluk ihtimalini ortadan kaldırmak için çalışma mevzuatında gerekli düzenlemeleri, ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal koşullarının gerekli kılacağı mühlet içerisinde yapmaya kararlıdır" deme yolunu seçmiştir.

(2) Komite Çalışmaları

Hükümet yukarıda açıklanan muğlak ve zaman kazanmayı öngören girişimlerle Sözleşme ve Tavsiye Kararların Tatbikini İzlemekle Görevli Komite'nin (Aplikasyon Komitesi) gündemine Türkiye'nin girmemesini sağlamayı hedef almış ve bu yönde son derece yoğun bir çaba sarfetmiştir. TİSK tarafından da her düzeyde desteklenen bu taktik TÜRK-İŞ ve Aplikasyon Komitesi'nin işçi grubu tarafından boşa çıkarılmıştır.

Türk Hükümeti'nin gönderdiği ikinci taahhüt mektubu 6.6.1987 günü C.App./d.5 sayılı belge ile Komite üyelerine dağıtılmıştır. TÜRK-İŞ Komite'nin işçi grubu toplantısında "Türkiye'nin geçen yıl verdiği taahhütlerin hiçbirini yerine getirmediğini, amacın zaman kazanmak olduğunu" belirtmiş, "çeşitli ILO Sözleşmelerinin ihlali nedeniyle durumu görüşülmesi beklenen ülkeler listesine Türkiye'nin mutlaka alınması gerektiğini" bildirmiştir. İşçi Grubu, oybirliği ile aldığı bir kararla Türkiye'nin listede yer alması yönünde girişimde bulunulmasını kararlaştırmıştır.

Liste 11.6.1987 günü kesinleşmiş, Türkiye'nin 98 ve 111 sayılı Sözleşmeler sebebiyle gündeme alındığı C.App./9 sayılı belge ile ilân edilmiştir.

Usule göre gündeme alınan ülkelerin Hükümet temsilcilerine durum bildirilmekte ve hangi tarihte Komite önünde açıklama yapacaklarını duyurmaları istenmektedir. Türk Hükümeti 16 Haziran 1987 günü açıklama yapacağını bildirmiştir.

Hükümet temsilcileri Türkiye'nin gündeme girmesinden sonra gelişmeyi olağan bir olay şeklinde değerlendirmeye kalkışmışlardır.

2.1. Hükümet Temsilcisinin Açıklaması

16 Haziran 1987 günü akşamı saat 20.00'de başlayan oturumda Hükümet adına Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Sosyal ve Teknik Kuruluşlar Dairesi Başkanı Bilge Cankorel söz almıştır. Cankorel C.App./PV.17 sayılı, 16 Haziran 1987 tarihli tutanakta yer alan konuşmasında D. 5 sayılı belgede yayınlanan taahhüt mektubuna atıfta bulunmuş, 98 Sayılı Sözleşme ile ilgili olarak Uzmanlar Komitesince ortaya konan görüşlerin Hükümetin işçi ve işveren yetkilileriyle yaptığı görüşmelerde ayrıntılı bir biçimde incelendiğini, yasaların ILO normlarına uygunluğunun sağlanması için işçi ve işveren örgütleriyle bir arada çaba sarfedildiğini, 3 Haziran 1986 tarihinde çıkarılan 3299 sayılı Yasa ile 2822 Sayılı Yasanın çeşitli hükümlerinin değiştirildiğini, Hükümetin daveti üzerine Nisan 1987'de bir ILO teknik danışma heyetinin Türkiye'ye geldiğini ve inceleme konusu olan Yasa değişikliklerinin birlikte ele alındığını, 2822 Sayılı Yasanın 1980'nin sıkıyönetimli günlerinde yasallaştırılmış olmasından kaynaklanan çeşitli problemlere yol açtığını, ancak siyasal ve sosyal koşulların o tarihten bu yana olumlu yönde geliştiğini, bunun sonucunda Hükümetin iş yasalarını ILO norm ve ilkelerine uygun hale getirmek için gerekli her çeşit önlemi almayı düşündüğünü, ilgili tarafların tam ve yapıcı katılımlarının sağlanması kaydıyla bu çalışmaların kısa süre içinde tamamlanmasının umdedildiğini bildirmiştir. Cankorel "iş ve meslekte ayırım yapılmasının önlenmesi" ile ilgili 111 sayılı Sözleşme uygulamasında da olumlu gelişmeler olduğunu iddia etmiştir.

2.2. TÜRK-İŞ Temsilcisinin Açıklaması

TÜRK-İŞ adına Genel Başkan Danışmanı Önder Aker yaptığı açıklamada öncelikle "Komite'nin Türk Hükümetinin 1986 yılında 72. dönem ILO Konferansı sırasında verdiği taahhütleri yerine getirmemiş olmasını esefle karşıladığını kaydetmesini" istemiş; Nisan 1987'de Türkiye'ye gelen ILO teknik danışma heyetinin Türkiye'deki sendikal durumu mükemmel bir şekilde tarif ettiğini, 2821 ve 2822 Sayılı Yasaları sendikaların elini kolunu bağlayan hukuksal bir deli gömleği biçiminde nitelediğini, anılan Yasaların sadece 98 sayılı ILO Sözleşmesini değil, aynı zamanda, sendikaların kendi iş programlarını ve çalışmalarını özürce belirleme hakkını açıkça ihlal ettiğini, devlet memurlarının, özel okul öğretmenlerinin, dini müesseselerde çalışanların, aynı zamanda işçi olan öğrencilerin sendikalaşma hakkından haksız olarak yararlandırılmadığını, sendika yöneticisi seçilebilmek için en az 10 yıl işçi statüsünde çalışmış olma şartı yanında Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası hükümlerine göre mahkûmiyete çarpılmamasının şart olduğunu, sendikaların genel siyaset yaşağına tabi tutulduklarını, bu yönde ağır yaptırımlar olduğunu; yasaklama ile sendika yöneticilerinin Hükümette ya da siyasal partilerde görev

almalarının olanaksız hale geldiğini, esasen görev alma halinde yöneticiliklerinin sona erdiğini, toplu pazarlık hakkının kullanılmasında -Uzmanlar Komitesince de belirtildiği üzere- barajlar bulunduğunu, grev hakkının kullanılamaz halde olduğunu, sürekliliğinde zorunluluk olan işler kavramının bankacılık, petrol, kömür madenciliği ilh. gibi bu kavramla ilgili olmayan işkollarını kapsar hale getirilip grev yasaklarının çoğaltıldığını, Hükümete grevleri erteleme yetkisinin tanındığını, grev yasağı olan işkollarında uyuşmazlık çıktığında veya grevin ertelenmesinde uyuşmazlığın Hükümet kontrolü altındaki bir kurul marifetiyle çözüldüğünü, tüm bu düzenleme ve uygulamaların sendika özgürlüğü ilkeleriyle temelden çeliştiğini bildirmiştir.

TÜRK-İŞ Temsilcisi ayrıca "Hükümetin verdiği taahhütleri yerine getirmemesi bir yana, son bir yıl içinde çeşitli tasarrufları ile koşulları daha da ağırlaştırdığını" öne sürmüş, 233 sayılı KHK uygulaması, kamu işveren sendikalarının kuruluş ve çalışma biçimi ve Hükümetin müdahaleleri konularında Komiteye ayrıntılı bilgi vermiştir. TÜRK-İŞ Temsilcisi "18'i aşkın rapora konu olan Türk Hükümetinin uluslararası taahhütlerine uygun hareket edip etmeyeceğinin ILO önünde açıklığa kavuşturulmasını" istemiştir.

2.3. Diğer Ülke Temsilcilerinin Konuşmaları

Komite'de ayrıca İsveç, Yunanistan, Fransa, ABD, Norveç ve Belçika işçi delegeleri söz almış, Hükümetin tutumu, verilen sözlere rağmen hiçbir olumlu adım atılmaması ağır bir dille eleştirilmiştir. Hollanda ve İngiltere işçi delegeleri tartışmanın uzaması üzerine konuşmaktan vazgeçmişlerdir.

İşçi delegelerinin ortak görüşünü, Komite İşçi Grubu Başkanı Belçika İşçi Delegesi J. Houthuys açıklamıştır. Houthuys "toplu pazarlık hakkı ile sendika özgürlüğü arasındaki yakın bağa" işaret etmiş, "her ikisinin de ILO Anayasasının temel ilkeleri olduğunu" hatırlatarak Türkiye'de bu alanda ciddi ihlaller olduğuna dikkati çekmiştir. İşçi Grubu Başkanı, zamanın azlığı nedeniyle geçen yıl Komite'nin Hükümetin verdiği taahhüt mektubu ile yetindiğini, bununla birlikte verilen sözler istikametinde işlem yapılmasını beklediğini ifade ettiğini, bu yönde hiçbir adım atılmamış olduğunun Komitece tesbit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Houthuys, "Türk Hükümeti verdiği taahhütleri yerine getirmedi, ancak bundan daha da önemli şey oldu. Geçen yıl görüşmeyi takiben Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı burada bir basın toplantısı düzenledi ve Türkiye'deki koşulların uluslararası alanda hiçbir şekilde eleştirilmediğini ileri sürmeye kalkıştı mevcut problemler dış müdahale olmaksızın çözülmelidir" dedi. İfade etmeliyim ki, bu çeşit girişimler sorunların çözümünü için gerekli olan diyaloga katkı sağlamaz, bu yoldan bir gelişme

de sağlanamaz" demiştir.

Komitenin işçi grubu başkanı J. Houthuys konuşmasında Hükümetin taahhüt mektubunu da eleştirmiş, "ortada sadece lâf, lâf, lâf var... Hükümetin mektubu bu alanda somut herhangi bir gelişme olduğunu göstermemektedir. Hükümet Komitenin işçi grubu üyelerince ortaya konan kaygıları ciddiyle değerlendirilmelidir.." demiştir.

Komitenin işveren grubu başkanı da Hükümetin ortaya koyduğu niyetleri hayata geçirmek için "yapacaklarını daha somut bir biçimde ortaya koyması gerektiğine" işaret etmiştir.

Bu konuşmalardan sonra Bilge Cankorel yöneltilen soruları cevaplandırarak "son birkaç yıl içinde siyasal, ekonomik ve sosyal yaşamın olumlu bir gelişme gösterdiğini, bu durumun endüstriyel ilişkileri de olumlu bir biçimde etkilediğini, Hükümetin uluslararası vecibelerini yerine getirmeye ve iş mevzuatında ILO normları ile bağdaşmayan unsurları ortadan kaldıracak adımları atmaya, önlemleri almaya hazır olduğunu" belirtmiştir.

2.4. Komite'nin Sonuç Kararları

Bu görüşmelerden sonra Türkiye'nin durumunun kara liste konusu olup olmaması üzerinde durulmuş, İşçi Grubunun bu konudaki ısrarlı tutumuna karşı, İşveren Grubu Başkanı "Hükümetin şartları iyileştirme yönünde yeni bir taahhütte bulunduğunu, bu çerçevede ILO'nun yardımını istediğini Komite'nin gelecek oturumunda herhangi bir gelişme olmadığı takdirde özel listede yer almasının daha yerinde olacağı görüşünde olduğunu" öne sürmüştür.

Komite bu değerlendirmelerden sonra aşağıdaki kararı almıştır:

"Komite, Hükümet ve Hükümet Temsilcisi tarafından sunulan bilgiyi not etmiştir.

Komite, çeşitli vesilelerle Hükümet tarafından verilen sözlere rağmen, ulusal mevzuat ve uygulama ile 98 ve 111 sayılı Sözleşmeler arasında ciddi aykırılıklara (sapmalara) ilişkin kaygısını açıklamıştır.

Komite sözlerin çok yakın bir gelecekte gerçekleştirilmesini ve gelecek oturumunda bu yönde gelişme olduğunu bildirebilir durumda olmayı umut ettiğini açıklamıştır.

Bunun böyle olmaması takdirinde, Komite, sözleşmelerle uygunluğu temin etmek düşüncesiyle diğer araçlara başvurma zorunluluğunda kalacaktır."

Aplikasyon Komitesi Raporu 22 Haziran 1987 günü Genel Kurula sunarak kesinleştirmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)nün 75 inci dönem konferansı 150 üye devleti temsilen 1800 dolayında delege ve teknik danışmanın çeşitli uluslararası kuruluş temsilcilerinin katılmasıyla 1/22 Haziran 1988 tarihleri arasında Cenevre'de yapılmıştır.

ILO Genel Direktörü'nün "İnsan Hakları ve bu haklarla ilgili ILO Sözleşmelerini ve uygulamaları" tartışmaya açtığı Konferans'da, "istihdam geliştirme ve sosyal güvenlik" ile "inşaat sektöründe sağlık tedbirleri ve iş emniyeti" konularının ikinci görüşmesi yapılmıştır. Bu iki konuda Sözleşme ve Tavsiye karar biçiminde iki uluslararası norm kabul edilmiştir. Konferans ayrıca tarımsal istihdam konusunu değerlendirmiş Güney Afrika'nın ırkçı rejimine karşı alınan caydırıcı önlemler gözden geçirilmiştir.

A. 73. Dönem ILO Konferansı Sonrasındaki Gelişmeler

16 Haziran 1987'de Aplikasyon Komitesi'nin "sonuç kararı" ile karşılaşan Özal Hükümeti yaklaşık onbir ay üstlendiği taahhütleri yerine getirme yönünde hiçbir adım atmamış; Ocak ortalarından başlayarak Yasa değişikliklerini gündeme getirmiş; 25 Mayıs 1988 tarihinde 3449 sayılı, 27 Mayıs 1988 tarihinde de 3451 sayılı Yasaları çıkarmıştır.

1. Hükümetin ILO'ya Yaptığı Duyuru

Hükümet 12 Mayıs 1988 tarihinde Uluslararası Çalışma Örgütü'ne bir mektup göndererek 2821 ve 2822 sayılı Yasaların değiştirilmesini öngören tasarının TBMM'ne sevk edildiğini, "Anayasanın çizdiği sınırlar ve ILO önerileri çerçevesinde hazırlanan bu Tasarıların çalışma barışının sağlanmasına büyük katkısının olacağını" bildirmiştir.

Hükümet bu yazısında yapılması planlanan değişikliklerle ilgili şu bilgileri eklemiştir:

- ☐ "Sendika kuruculuğu koşulları basitleştirilmiştir.
- ☐ Sendika yöneticileri kamu kuruluşlarının yönetim ve denetim organlarında görev alabileceklerdir.
- ☐ Din işlerinde çalışanlar ile öğrenciler sendika üyesi olabileceklerdir.
- ☐ Sendika üyeliğinden dolayı işten çıkarılan işçiye bir yıllık ücretinden az olmamak üzere işveren tarafından tazminat ödenecektir.

- ☐ Sendikalar gelirlerinin bir bölümünü sosyal amaçlar için harca-yabileceklerdir.
- ☐ Feshedilen sendikaların mal varlıkları Hazineye değil, üçlü yapıyla yönetilen bir fona aktarılacak ve işçilerin eğitimi için kullanılacaktır.
- ☐ Sendikalar her yıl yerine, seçim dönemi itibariyle denetlenen-lerdir.
- ☐ Üyelik aidatları yetki almayan sendikalara da ödenebilecektir.
- ☐ Yetki tesbitinde görülen güçlük ve usulsüzlükler ortadan kaldırı-labilecektir.
- ☐ İşçilerin sendikalara üye olmaları ile ilgili işlemler kolaylaştırılacaktır.

2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda aşağıdaki değişiklikler yapılmaktadır:

- ☐ Toplu İş Sözleşmesi yapmaya yetkili bir sendika var ise, toplu iş sözleşmesi teşmil edilemeyecektir.
- ☐ Grev veya lokavt sırasında işyerinin önünde bulunulmasını engelleyen hüküm kaldırılacaktır.
- ☐ Grev çadırı kurulması mümkün olabilecektir.
- ☐ Yüksek Hakem Kurulu'nun teşkili, taraflara eşit temsil hakkı ve-recek şekilde değiştirilecektir.
- ☐ Kanuni bir grev sırasında işçi alan işverene uygulanacak para ce-zaları arttırılacaktır."

Hükümet tarafından verilen bu bilgi ILO Sendika Özgürlükleri Ko-mitesi'nin Mayıs/Haziran 1988 tarihli 257. Raporunda yer almıştır.

2. Uzmanlar Komitesi Raporu

Aplikasyon Komitesi çalışmalarına esas teşkil etmek üzere Mayıs 1988'de ILO "Uzmanlar Komitesi" tarafından (98) sayılı Sözleşme ile ilgi-li olarak yapılan ve Raporda yer alan tesbitler şöyledir:

"Komite, Hükümetin Raporu'nu ve Konferans Komitesi'ne Haziran 1987'de sunduğu bilgiyi ve buna bağlı görüşmeleri not etmektedir.

Komite, ayrıca, Sendika Özgürlükleri Komitesi'nin Türkiye ile ilgili inceleme-tabi konularda bu sözleşmenin uygulanmasını ilgilendiren yön-leri açısından ulaştığı sonuçları da (252 nci Rapor, Mayıs 1987) not et-mektedir.

Daha önceki gözlemlerinde Komite, sözleşmenin 4 ncü maddesi ile ön-görülen serbest toplu pazarlık hakkına yönelik kısıtlamalar sorununa de-ğinmiştir. Bir yandan, 1983 tarihli toplu iş sözleşmeleri, grev ve lokavtı dü-zenleyen 2822 sayılı Yasanın 12 nci maddesi, sendikalara toplu pazarlık için

yetki verilebilmesinden önce sendikanın kurulu bulunduğu işkolunda çalışanların en az yüzde 10 unu, toplu iş sözleşmesi kapsamına girecek işyeri yada işletmede ise çalışanların yarısından fazlasını temsil etmesini gerekli görmekte, diğer yandan, aynı Yasanın 33 ncü maddesi delaletiyle yasal bir grev, kamu sağlığına ve ulusal güvenliğe zararlı görülmesi halinde, Bakanlar Kurulu kararnamesi ile 60 günlük bir süre için ertelenebilmekte ve bu süre sonunda uyuşmazlığın Yüksek Hakem Kurulu tarafından çözümleneceği öngörülmektedir.

Komite, Haziran 1986'da 3299 sayılı Yasa ile 2822 sayılı Yasada yapılan değişikliklerin toplu pazarlık işlemleri sırasında karşılaşılabilecek usuli zorlukları çözmek üzere hazırlandığını; değişikliklerin, sendikalardan istenen sayısal kriteri yerine getirme yükümlülüğünden ve bazı hallerde mecburi tahkim usulünün varlığından kaynaklanan sorunları çözmediğini daha önce not etmişti.

Komite, sunulan bilgilere göre Hükümetin mevzuatı uygun suretle değiştirmek amacıyla 1987'nin ilk yarısındakine benzer suretle, yeniden üçlü (işçi/işveren/hükümet) danışma çalışmaları yapmaya kararlı olduğunu açıkladığını not etmektedir. Hükümete göre, çeşitli seçimler sonrasında siyasal nitelikli kısıtlamalar kaldırılmış ve bu değiştirme tasarısı hazırlıklarını geciktirmiştir; bununla birlikte, konuya ilgili olarak sürdürülmekte olan çalışmalar mümkün olan en kısa süre içinde yeniden başlatılacaktır. Komite, bu mülahazaları not etmişse de, Hükümetin Sözleşmenin 4 üncü maddesi gereğince serbest toplu pazarlık ve serbest toplu iş sözleşmelerini teşvik edici ve tam olarak geliştirici bir mekanizmayı gerçekleştirecek önlemleri alması gereğine ve yukarıda değinilen yasal kısıtlamaların bunu teşvik etmediğine işaret etmektedir.

Komite, sendika özgürlüğünün temel unsuru olan işçilerin ücretlerini ve çalışma koşullarını özgürce pazarlık edebilme hakkına verdiği önemi hatırlatmaktadır. Sonuç olarak, genel durumun buna izin verdiği de görüldüğüne göre (özellikle olağanüstü hal koşullarının tamamen kalkmış olması ve seçimlerin yapılmış bulunması vakası karşısında), Komite, toplu pazarlığın geliştirilmesini sağlayacak gerekli yasal değişikliklerin pek yakın bir gelecekte kabul edileceğine güvenle bakmaktadır.

Komite, Hükümetten konuyla ilgili gelişmeleri rapor etmesini talep etmektedir."

B. ILO 75. Dönem Konferansı Sırasındaki Gelişmeler

Yukarıda sıralanan gelişmeleri ve ILO'ya bilgi verilmesini takiben Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Türkiye'de ve yurt dışında geniş bir kamuoyu oluşturma çalışması başlatmış, "ILO'nun tüm isteklerinin yerine getirilmiş olduğunu, Türkiye'nin durumunun görüşülmesine izin vermediğini, esasen görüşülmesi için herhangi bir sebep de olmadığını" açıklamıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut, Cenevre'de

ILO Genel Direktörü ile yaptığı konuşmayı takiben "ILO'nun gelişmelerden son derece memnun olduğunu, en üst düzeydeki ILO yetkilisinin memnuniyetini belirttiğini, Türkiye'nin görüşülmesi için hiçbir sebep olmadığını ve görüşülmeyeceğini" tekrarlamıştır. Aykut'un Türkiye'de yaptığı açıklamalar 1.6.1988'de TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu tarafından cevaplandırılmıştır.

Türk-İş Yönetim Kurulu yaptığı açıklamada şunları söylemiştir:

"Sayın Bakan'ın 2821 ve 2822 sayılı Yasalar üzerinde yapılan değişiklikleri, ILO 75. Genel Konferansı öncesi Hükümet üyesi olarak savunma ihtiyacını duyması doğaldır.

Ancak, TÜRK-İŞ'in bu değişiklikler karşısında yazılı olarak kamuoyuna yaptığı açıklamalara her düzeyde ve ölçüde bağlı kalacağının da açıkça bilinmesi gerekmektedir.

ILO toplantıları, kuruluşun statüsünde yer alan işçi-işveren-hükümet üçlüsünün temsiline dayanan bir esas ile yapılmaktadır. Bu esas, tarafların birlikte hareket etme zorunluluğunu sağlamak için değil, tam aksine bağımsız hareket etme ve temsil haklarını özgürce kullanma işlevlerini yerine getirebilmelerini sağlamak için öngörülmüştür.

ILO Konferansına katılacak işçi delegelerini işçi kuruluşları, işveren delegelerini işveren kuruluşları, hükümet delegelerini hükümetler seçer. Yani tüm delegeleri hükümetler seçmez.

Kesimlerin delegelerini seçim hakkına sahip olmayan hükümetler, kesimlerin delegelerini ve görüşlerini de denetlemek ve sınırlamak hakkına sahip değildir.

Nitekim ILO'da, Hükümet, işçi, işveren delegeleri genel toplantılarını ayrı ayrı gruplar halinde yaparlar. Sorunlarını ve konferans gündemiyle ilgili grup görüşlerini tesbit ederler, grup başkanlarını ayrı-ayrı kendi aralarından seçerler. Konferanstaki gelişmelere göre gruplar olarak toplantılar yaparak stratejilerini bağımsız olarak belirlerler.

Konferansta faaliyet gösterecek Komisyonlarda görev alacak üyeleri de işçi, işveren ve hükümet delegeleri, ayrı-ayrı kendileri belirleyip kendi imzalarını taşıyan belgelerle görevlendirirler.

Hükümetlerce konferans delegeleri olarak bildirilmeyen hükümet temsilcileri, bakan dahi olsalar, konferansa "Delege" sıfatıyla katılamazlar ve keza işçi-işveren hükümet temsilcilerini birlikte ilgilendirecek "Heyet Başkanlığı" gibi bir konum hiç kimse için söz konusu olamaz.

Yani ILO demokratik yapının gereklerini ve kurallarını herkese hatırlatacak bir işleyişe sahiptir.

Sayın Bakanın da, bu açık gerçekleri bilecek deneyimi mevcuttur.

Bu nedenlerle ILO 75. Konferansına Türk işçi hareketini temsilen katılan TÜRK-İŞ heyeti, hiçbir şahsın veya kurumun vesayeti, yönlendirmesi

ve denetimi altında gösterilemez.

ILO'da konu edilen, Türkiye'nin devlet olarak hakları, çıkarları değil, evrensel insan hakları ve özgürlükleridir. Dolayısıyla bir "milli sorun" varmış havası ve edasıyla konulara yaklaşılması da düşünülemez.

Dolayısıyla, tartışılacak sorunlarda taraf temsilcilerinin birlikte veya ayrı-ayrı hareket etmeleri Bakan seviyesinde de olsa, hiç kimsenin müsaadesine veya müdahalesine tabi değildir.

Son yıllarda Türkiye'nin ILO gündeminde yer alması, işverenlerin ve onlarla katıksız biçimde birlikte hareket eden hükümetlerin tutumundan kaynaklanmıştır. Bu kesimler, evrensel hak ve özgürlüklere bakış açılarını ve ülke içindeki uygulamalarını değiştirmedikçe, tartışmayı başka boyutlarıyla sürdürmek, Türk işçi hareketinin ulusal onuru ile insanlık aleminde karışında temel görevidir.

Cenevre'de bulunan TÜRK-İŞ heyeti, bu temel görevini yalnız ILO'da değil, Uluslararası her platformda kullanmaya kesinlikle karardır."

C. Aplikasyon Komitesi Gündemi:

Aplikasyon Komitesi'nin gündemi genel görüşme yanısıra durumları tek tek irdelenen ve sorgulanan ülkelerden oluşmaktadır. Çok sayıda ülke arasında hangilerinin görüşülebileceği ise işçi ve işveren gruplarının önerileri gözönünde tutularak, Aplikasyon Komitesi'nin Hükümet delegeleri arasından seçilen bir Komite Başkanı ile işçi ve işveren Grup Başkanları tarafından ortaklaşa belirlenmektedir.

Bu durum gözönüne alınarak, TÜRK-İŞ tarafından aşağıdaki ön çalışmalar yapılmıştır:

- ☐ Konunun öneminin Aplikasyon İşçi Grubunun çeşitli üyelerine anlatılması,
- ☐ Yapılan değişikliklerin nitelikçe sorunların özüne dönük olmadığının açıklanması ve belgelendirilmesi,
- ☐ Türkiye'nin ICFTU tarafından hazırlanan 'görüşülecek ülkeler listesi'nde yer almasını teminen gerekli temasların yapılması,
- ☐ ILO Sekreteryası'nın etki alanı dikkate alınarak "Sendika Özgürlükleri Departmanı" yetkililerinin desteğinin sağlanması,
- ☐ ILO Sendika Özgürlükleri Komitesi İşçi Grubu'nun sözcü ve üyelerinin gelişmeleri izlemesinin temini.
- ☐ ETÜC Yönetim Kurulunun desteğinin sağlanması

Bu çalışmalar, Hükümet ve İşveren Grubunun yoğun kulis faaliyetlerine, her düzeyde yapmaya çalıştıkları girişimlere rağmen olumlu so-

nuçlanmış ve Türkiye, önce "ICFTU" tarafından hazırlanan "durumu görüşülecek ülkeler listesi"nde, daha sonra 6.6.1988'de Aplikasyon Komitesi gündeminde yerini almıştır.

D. Hükümetin ve TİSK'in Açıklaması:

Hükümet yetkilileri ve TİSK yetkilileri bu durum karşısında "Türkiye'nin gündeme girmesinin doğal karşılanmak gerektiğini, geçen yılki Komite kararının bir sonucu olduğunu, ILO'nun herhangi bir yaptırım gücü olmadığını" yaymaya başlamışlardır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı 7.6.1988 tarihinde Anadolu Ajansı'na şu açıklamayı yapmıştır:

"...ILO'da üç'lü bir yapı var. Bu üç'lü yapıda hangi ülkelerden açıklama isteneceği konusunda her üç kanadın da talepleri gözönüne alınabiliyor. Bizim Türkiye'de Yasalarda yaptığımız iyileştirmelerden ILO Yönetimi haberdar ve fevkalâde memnundur. Bu bana ILO'nun en yetkili ağız tarafından ifade edildi. Türkiye, işçi kanadının arzusu üzerine kendisinden bilgi alınacak ülkeler arasına girdi. Bu ülkeler arasında İngiltere, Fransa, Federal Almanya, İspanya, İsviçre, İtalya gibi Batı'nın en gelişmiş ülkeleriyle Avrupa Topluluğu ülkelerinin büyük bir kısmı mevcuttur. Türkiye açısından bu listeye alınmasının ciddi bir önemi yoktur. Burası hiçbir şekilde bir yargı mercii değildir. Bir takım yaptırımlar uygulama yetkisi yoktur. Sanki burası bir şikayet mercii gibi anlaşılmış. Burası ne mahkemedir, ne ceza verebilir. Hiçbir şey yapamaz" Sözleşmeler uygulanırsa daha iyi olur..." diyebilir. Türkiye buradaki ülkeler içinde bu yönden en iyi olanlar arasındadır. Bu, yüzlerce ülkenin burada hangi nedenlerle tartışıldığına bakılırsa daha iyi anlaşılır..."

TİSK Genel Sekreteri de Türkiye'nin gündeme alınmasının doğal bir sonuç olduğunu söylemekle yetinmiştir.

E. TÜRK-İŞ Genel Başkanı'nın Basına Yaptığı Açıklama:

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Şevket Yılmaz da Türkiye'nin Aplikasyon Komitesi gündemine girmesini takiben Cenevre'de TRT'ye ve çalışmalarını izlemekte bulunan Türk Gazetecilere şu açıklamayı yapmıştır:

"Türkiye'de 1982 Anayasasında ve 1988 tarihli 2821 ve 2822 sayılı Yasalarda yapılan değişiklikler o tarihten bu yana Uluslararası Çalışma Teşkilâtı (ILO)nun üzerinde önemle durduğu konulardır. 1982, 1983, 1984 ve 1986 yıllarında Hükümetin isteği doğrultusunda ILO Heyetleri Türkiye'ye gelmiş ve çalışma hayatını düzenleyen kuralların ILO ilkelerine uygun hale getirilebilmesi için gerekenleri bildirmiştir.

Türkiye'nin durumu 1988'de özel paragraf konusu olmuş; 1984, 1985 ve 1987 yıllarında Aplikasyon Komitesi'nde tartışılmıştır. 1981'den bu yana Türkiye'de sendikalara, sendikacılara yönelik tüm olumsuzluklar, tüm

haksızlıklar, yasal kısıtlamalar aynı zamanda Sendika Özgürlükleri Komitesince de ele alınmaktadır.

Geçen yıl Türkiye, 1952'de tasdik ettiği 98 sayılı Sözleşmeye ve iş meslekte ayırımın yasaklanmasına dair 111 sayılı sözleşmeye aykırı davranmakla sorgulanmıştı. Bu yıl yine 98 sayılı Sözleşme ağırlıklı olarak gündemde. Mayıs ayı içinde kabul edilen 3449 ve 3451 sayılı Yasalarla 2821 ve 2822 sayılı Yasalarda yapılan değişikliklerin, grevli serbest toplu pazarlık düzeyinin Sendika özgürlüğünün gereklerini tam olarak yansıtmadığı esasen bilinmekteydi. Bu çerçevede Hükümetin muhalefet partilerinin Anayasa değişikliği yapılması yönündeki isteklerini değerlendirememiş olması talihsizliktir. Bunun gibi, yapılan tüm sorunları ortadan kaldırır biçimde değerlendirmeye kalkışmak da hatalıdır. Bu hatayı ILO Aplikasyon Komitesi bu yıl da gözden kaçırmadı. Sorunlar Aplikasyon Komitesi'nde, isteğimiz doğrultusunda tartışılacaktır. Kuşkusuz ILO bir mahkeme değil, yapılan çalışma bir yargılama da değil. Tüm kesimlerin bu platformda ortaya konan görüşlerden istifade etmeleri beklenen bir forum...

Bununla birlikte, cari şartlar bakımından Türkiye'nin, ILO Anayasasının taraflara tanıdığı "şikayet müessesesi"nin 1981'den bu yana ciddi bir muhattabı durumunda olduğunu belirtmeliyim. Ne yazık ki, Türkiye'deki şartlar çoğu diktatörlüklerde, demokratik yapısı tartışmalı ülkelerde aynen görülen, aynen yaşanan şartlarla aynı kefedeki tartışılıyor. Türkiye 1963/80 döneminde bir kez bile gündeme girmemişken, son 8 yıldır müdavimi durumundadır.

TÜRK-İŞ açısından sonuçlar önemlidir. Şu sonuçta birleşmeliyiz: Türkiye'de sendikal hak ve özgürlükler, en az ILO tarafından benimsenen ilkeler düzeyinde olmalı. Bu demokrasinin ve insan hakkına saygının gereği. Biz de, ILO'da bunu istiyor. Temennimiz bu ortak sorumluluğu işverenlerimizin ve Hükümetin paylaşmasıdır."

F. Türk-İş Genel Başkanı'nın ILO'da Yaptığı Konuşma

Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz 8 Haziran 1988 günü ILO Genel Kurulunda şu konuşmayı yapmıştır:

"Sayın Başkan, Önce Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) ve şahsım adına, Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 75 inci Dönem Başkanlığına seçilmiş olmanızdan dolayı, size en içten tebriklerimi sunmak istiyorum.

Bu vesileden yararlanarak, ILO Genel Direktörü Sayın Franchis Blanchard'ı da, genel görüşme amacıyla Konferansa sunduğu mükemmel rapor için tebrik etmek istiyorum. Genel Direktörün bu yılki raporu herkes için büyük önem taşımaktadır.

Hepimizce bilindiği üzere, 1988 yılı İnsan Hakları Evrensel Beyanname-sinin ve ILO'nun sendika özgürlüklerini düzenleyen en önemli sözleşmesinin kabul edililişinin kırkıncı yıldönümüdür. Türk işçi delegasyonu, "İnsan Hakları/Ortak Sorumluluğumuz" başlığı altında belirlenen konferans

temasını, 1988 yılı için son derece isabetle seçilmiş bir konu olarak görmektedir. ILO'nun hemen tüm çalışmalarının İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde ifade edilen temel hak ve özgürlüklerin gerçekleştirilmesine yönelik olduğu bilinmektedir. Öyle inanıyorum ki, bu konferans, başta işçiler olmak üzere herkesi birinci derecede ilgilendiren bu konuda yaşanan çıkmazların ve sorunların incelenmesine imkan verecektir.

Hemen şunu belirtmeliyim ki, çoğu ülkede insan haklarına gösterilen saygı tatminkar olmaktan çok uzaktır; çoğu halde, sendika özgürlüğü kısıtlanmaktadır. Çeşitli vesilelerle belirtildiği gibi, çoğu ülkede sendika özgürlüğü ve serbest toplu pazarlık hakkı, ekonomik sıkıntılar ve acil çözüm bekleyen ekonomik ihtiyaçlar öne sürülerek ciddi bir biçimde kısıtlanmıştır. Diğer bazı ülkelerde, kamu özgürlüklerine ve sendikal hak ve özgürlüklerine yönelik kısıtlamalar siyasal istikrarsızlıklarla mücadele, sosyal huzursuzluklar, şiddet hareketleri ve ekonomik sebeplere dayandırılmak istenmiştir.

Türkiye, maalesef, 1980 yılından bu yana, bu ve benzer gerekçelerle sendika özgürlüğünün ciddi şekilde kısıtlandığı ülkeler arasında yer almıştır.

Bu gelişme esefle karşılanmak gerekir. Zira sendika özgürlüğü sadece sosyal adalet yönünde sağlıklı bir gelişme için zorunlu bir ön koşul değil, aynı zamanda ILO gibi, işçi/işveren/hükümet üçlüsü'ne ve bunların akılcı diyaloguna dayalı bir örgütün sağlıklı bir biçimde çalışabilmesi için elzemdir.

Sendika özgürlüğü ilkesi ILO Anayasasının temel amaçlarından birisidir. Bu sebeptir ki, tüm üye devletler, diğer koşullar bir yana salt üyelik ilişkisi sebebiyle bu ilkeye uygun hareket etmekle yükümlüdürler. Örgütlerin başarısı, Anayasaları ile belirli hedefleri, amaçları gerçekleştirebilmesine bağlıdır. Öyle inanıyorum ki, ILO'nun geleceği, bu alanda sağlayacağı başarı derecesi ile yakından irtibatlı olacaktır.

Geçen yıl Türkiye'deki sendikal durum ile ilgili olarak burada yaptığım konuşmada, 2821 sayılı Sendikalar Yasası ile 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Yasasının sendikalara giydirilmiş hukuksal bir "deli gömleği" olduğunu; sendikaların hiçbir devlet müdahalesi olmaksızın yapmak durumunda olduğu çalışmalarının kontrol altında tutulmak istendiğini, müdahale edildiğini bildirmiştım. Bu yıl üzülerek belirtmek istiyorum ki, kısa bir süre önce gerçekleştirilen bazı değişikliklere rağmen, hemen hiçbir şey değişmemiştir.

Türkiye 87 sayılı Sözleşmeyi tasdik etmemiş bir üye devlettir. Ancak, daha önce de belirttiğim gibi, tasdik etmemiş de olsa, ILO Anayasası çerçevesinde sendika özgürlüğüne saygılı olmakla yükümlüdür. Görünen odur ki, 2821 ve 2822 Sayılı Yasaların ve 1982 Anayasasının işçi hak ve özgürlüklerini ciddi suretle kısıtlayan çeşitli hükümleri, Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesini engellemektedir.

1982 Anayasasının ve 2821 ve 2822 sayılı Yasaların çeşitli hükümleri;

□ Tüm çalışanların, hiçbir ayırım yapılmaksızın, sendika kurabilme özgürlüğünü,

- ☐ Sendikaların anafüzüklerini ve iç işleyiş kurallarını serbestçe düzenleme ve işçilerin yöneticilerini tam bir özgürlük içinde seçebilme hakkını,
- ☐ Sendikaların yönetimlerini, faaliyetlerini, çalışma programlarını özgürce belirleme hakkını,
- ☐ Sendikaların uluslararası sendikal örgütlere özgürce üye olma hakkını,

diğer bir deyişle ILO'nun savunduğu, varlık nedeni olan temel ilkeleri açıkça çığnemektedir.

Değindiğim bu yasaların ve 1982 Anayasasının çeşitli hükümleri, aynı zamanda, Türkiye tarafından tasdik edilmiş bulunan 98 ve 111 sayılı ILO Sözleşmelerine de aykırıdır.

Grev hakkı üzerinde son derece ciddi kısıtlamalar vardır, örneğin:

- ☐ Sürekliliğinde zorunluluk olan hizmetler kavramına girmeyen çoğu sektörde grev yasağı getirilmiştir.
- ☐ Grev yasağı olan işkollarında yapıldığı gibi, hükümetin kontrolü altındaki bir hey'et tarafından mecburi tahkime tabi tutulmak üzere, hükümete grevleri erteleme yetkisi tanınmıştır.
- ☐ Grevin belirli bir süre içinde uygulanması zorunluluğu getirilmiştir.
- ☐ Örneği görülmemiş bir düzenleme ile, grevin "iyi niyet kurallarına aykırı suretle ve topluma ve milli servete zarar vermeyecek bir biçimde yapılabileceği" esası öngörülmüştür.

Bu kısıtlamalar 1982'den bu yana ILO denetim organlarıncı eleştirilmektedir. Esefle kaydetmek istiyorum ki, Türk Hükümeti, ısrarla Uzmanlar Komitesi'nin gözlemlerini ve uluslararası yükümlülükleri ile ilgili olarak Sendika Özgürlüğü Komitesi tarafından yapılan tavsiyeleri dikkate almamaktadır.

Geçen yıl belirttiğim gibi, Türk Hükümeti çeşitli vesilelerle, özellikle 1986 ve 1987 yıllarında, 98 ve 111 sayılı Sözleşmeleri onaylamış olmakla üstlendiği yükümlülüklerin ve ILO Anayasasında yer alan sendika özgürlüğü ilkesinin ve sorunlarla ilgili ILO normlarının gerektirebileceği her çeşit adımı atmaya ve her çeşit önlemi almayı taahhüt etmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ve Sendika Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına Dair 87 Sayılı Sözleşmenin kabulünün kırkinci yıldönümü vesilesiyle, Türk Hükümetinin verdiği taahhüde uymasını ve bu yoldan ILO sisteminin işlerliğine olumlu bir katkıda bulunmasını temenni ediyorum.

Gelecek yıl, bu alanda gelişmeden söz edebilmeyi umud ediyorum.

Teşekkür ederim, sayın Başkan."

G. Aplikasyon Komitesi Çalışmaları

Hükümet Aplikasyon Komitesi'nin gündemine girmesini takiben 8 Haziran 1988 günü, daha önce 12 Mayıs 1988'de ILO'ya sunduğu bilgileri içeren bir metni "yazılı açıklama" biçiminde Aplikasyon Komitesi'ne sunmuş, 3449 ve 3451 Sayılı Yasaların çıkarılmış olduğunu duyurmuş, yapılan değişiklikleri maddeler üzerinde göstermekten kaçınarak genel ifadelerle yetinmiş ve bu metin, usul gereği C.App./D.3 sayılı belge ile Komite üyelerine dağıtılmıştır.

Sendika Özgürlükleri Komitesi'ne intikal ettirildiği biçimi ile "genel ifadeler kullanılmak suretiyle (örneğin, sendikaların siyasal faaliyetlerinin tanımına açıklık getirilmiştir... biçiminde) değişikliklerin niteliği gözlerden gizlenmeye çalışılmıştır.

Bu durumda Türk-İş yapılan değişikliklerin sorunları çözmediğini, ihlallerin sürdürüldüğünü, kısıtlamaların aynen korunduğunu belgeleyen yeni bir açıklama yaparak, Komite'nin işçi grubu üyelerine dağıtmış, Hükümetin D.3'te yer alan iddialarının yanıltıcı olabileceğine dikkati çekmiştir.

H. Türkiye'nin Aplikasyon Komitesi'nde Görüşülmesi

Türkiye Aplikasyon Komitesi'nde 14 Haziran 1988 günü öğleden sonra ele alınmıştır. Aplikasyon Komitesi'nde Hükümeti temsilen Bilge Cankorel, Prof. Dr. Münir Ekonomi, Prof. Dr. Nusret Ekin, Prof. Dr. Metin Kutal ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yetkilileri; TİSK'i temsilen Genel Sekreter Kubilay Atasayar, Prof. Dr. Kemal Oğuzman, Prof. Dr. Nuri Çelik, Tuğrul Kudatkobilik görev almışlardır. Usul gereği ilk söz Hükümet temsilcilerine verilmiş, Bilge Cankorel, özetle aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:

"Türk Hükümeti ILO ile yapıcı bir diyalog içinde olmanın önemine inanmaktadır. Uzmanlar Komitesi belirlemelerinde 2822 Sayılı Yasaya ve özellikle Yasanın sayısal kriterle ilgili 12 nci maddesi ile Hükümete grevleri erteleme yetkisi tanıyan 33 üncü maddesine değinmiştir. Mecburî tahkimle sonuçlanabilecek olan bu madde uygulamasının yol açabileceği sorunlara dikkati çekmiştir. Tüm bu sorunlar 1984'den bu yana Aplikasyon Komitesi'nce değerlendirilmektedir. Bu süre içinde, her aşamada, Türk Hükümeti gelişmeleri geniş bir biçimde ILO'ya duyurmuştur. Türkiye'de son zamanlarda önemli siyasal, ekonomik ve sosyal gelişmeler vardır ve özgürlüklere öncelik verilmektedir. Bu süreç içinde iş mevzuatının mükemmelleştirilmesine de haliyle ağırlık verilmiştir. Bu çerçevede Haziran 1986'da ve 1988 içinde, işçilerin ve işverenlerin görüşleri alınmak suretiyle iş mevzuatında değişiklikler yapılmıştır.

Son Uluslararası Çalışma Konferansından bu yana Türkiye önemli bir siyasal takvim içinde yüklüydü; Eylül 1987'de bazı siyasal liderlerin seçimlere katılmalarını engelleyen son sınırlamalar da önemli bir halkoylaması ile kaldırılmış ve bunu takiben de seçimler yapılmıştır. 25 ve 27 Mayıs 1988 tarihlerinde 2821 ve 2822 Sayılı Yasaları tadil eden 3449 ve 3451 sayılı Yasalar kabul edilmiştir. Öyle inanıyoruz ki, Uzmanlar Komitesi bu değişiklikleri dikkatle inceleyecek ve gerçekleştirilen önemli değişikliklere değinecektir. Anılan değişiklikler D. 3 sayılı belgede belirtilmiş bulunmaktadır.

Hükümet son değişikliklerin, 1986'da sağlanan iyileştirmelerle birlikte, çoğu yönüyle bu Komitede ortaya konan görüşlere tekabül ettiğine inanmaktadır. Yeni değişiklikler içinde bu Komite'de tartışılmayan önemli gelişmeler de vardır. Hükümet iş mevzuatını gözden geçirme ve geliştirme yönünde verdiği taahhüdü yerine getirmekte başarılı olmuştur. Değişiklikler yapılırken ülkedeki yeni ihtiyaçlara ve gelişmelere uygun bir düzenleme hedefi gözetilmiştir. ILO'nun görüşleri de dikkate alınmıştır.

Sendikaların toplu sözleşme yapabilmek için tabi tutuldukları sayısal kriter konusu dikkatle incelenmiş, işçi ve işveren örgütlerinin görüşleri alınmıştır. Hükümet bu konuda sosyal bir uzlaşma ile değişiklik yapılabilen inancını korumuştur. Sayısal kriter konusunda işçi ve işveren örgütlerinden yazılı bir öneri gelmemiş, ısrarlı sözlü girişimleri ile sayısal kriterin korunmasını istemişlerdir. Bu tabloda Hükümet bu konuda değişiklik yapma zemininin olmadığı sonucuna varmıştır. Önemli olan şudur: toplu pazarlık sistemi örneği daha önce görülmemiş bir etkinlik içindedir. Her işkolunda yüzde 10 barajı aşmış sendikalar vardır ve Yasanın kabul edildiği 1983 yılından bu yana giderek artan sayıda toplu iş sözleşmesi bu sendikalar tarafından akdedilmektedir. Yeni Yasanın kabul edildiği tarihten önce, 1964/1979 döneminde akdedilen toplu iş sözleşmesi sayısı her yıl 1751 iken, yürürlükteki Yasanın kabul edilmesinden sonra, 194'den 1987'ye kadar, her yıl 2577 sözleşme imzalanmıştır. Bu tablo, yürürlükteki Yasa çerçevesinde serbest toplu pazarlık hakkının etkin bir biçimde kullanıldığının somut göstergesidir.

Uzmanlar Komitesi'nin, uyuşmazlıkların çözümünde Yüksek Hakem Kurulu'nun müdahalesi (2822 Sayılı Yasa, Madde 33) konusundaki gözlemlerine gelince, bu madde son derece sınırlı bir uygulama alanına sahiptir, zira ancak istisnai hallerde, grevlerin memleket sağlığını ve millî güvenliği tehdit etmesi halinde söz konusu olabilir. Kaldı ki Yüksek Hakem Kurulu Hükümet, işçi ve işveren örgütlerinin eşit sayıda temsilcisinden kuruludur; mütalâa ve kararlarda denge garantisi altına alınmıştır. Sadece grevler bakımından değil, lokavt halinde de 33 üncü madde uygulanabilir. Erteleme kararı aleyhine Danıştay'a başvurma hakkı vardır. Esasen bu hüküm Anayasada da yer almaktadır. Hükümet 33 üncü maddeye bir kez başvurmak gereğini duymuş, ancak Yüksek Hakem Kurulunun işe müdahalesinden önce

taraflar anlaşmaya varmışlardır Grev hakkı son derece yaygın bir biçimde kullanılabilmektedir. Herhangi bir ciddi kısıtlama söz konusu değildir. 1979'dan bu yana grevlerde ciddi artışlar söz konusudur. 2822 Sayılı Yasa-da yapılan son değişiklikle, bazı faaliyet dallarında grev yasağının kaldırılmasıyla 165 bin işçi grev hakkına kavuşturulmuştur.

Sonuç olarak, Türkiye'de sendika özgürlüğü, toplu pazarlık ve grev düzeni geçmişe nazaran çok daha yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. Bu Türkiye'yi ILO'ya üye devletler içinde saygın bir konuma getirmiştir. Hükümet daha ileri ölçüde gelişme sağlama yolunda çaba sarfetmeye ve bu yönde ILO ile yapıcı işbirliği içinde olmaya kararlıdır. ILO'nun yapıcı eleştirilerine ve teşvik edici yöndeki görüşlerine güvenle bakmaktadır."

Bilge Cankorel'in bu açıklamasını takiben İşçi Grubu Başkanı J. Houthuys söz almış, sendika özgürlüğü ve toplu pazarlık sorunlarının bu Komitede Türkiye açısından yıllardır görüşüldüğünü, Türkiye'nin 98 sayılı sözleşmenin ayrılmaz bir parçası olan 87 sayılı sözleşmeyi tasdik etmesini umud ettiklerini, Hükümetin verdiği taahhüt üzerine sorunların 1986'da tartışılmadığını, 1987'de ciddi ihlaller olduğunun belirlendiğini, Türkiye'nin durumunun halen Sendika Özgürlükleri Komitesinde görüşülmekte olduğunu, D.3 No.lu belgede açıklandığı şekliyle bazı iyileştirmeler yapıldığı izlenimi alındığını, ancak Türk işçi delegesinin bu konuda munzam bilgi vermesinin yerinde olacağını söylemiştir. Bu açıklamayı takiben Türk-İş adına Genel Başkan Danışmanı Önder Aker söz alarak, şu açıklamayı yapmıştır:

"Türk Hükümetinin sayın temsilcisinin yaptığı açıklamayı büyük bir dikkatle dinlemiş bulunuyorum. Açıklamanın "güzel bir açıklama" olduğunu ifade etmeliyim. Ne var ki, açıklama, Türkiye'de cari olan şartları, gerçek durumu hiçbir suretle yansıtmıyor. Bu nedenledir ki, sözlerime tam olarak hangi noktadan hareketle başlayabileceğimi tayin edemiyorum. Bu durumda bir başlangıç olarak, Sayın Hükümet temsilcisi ne söylemiş olursa olsun, gizlenmesi mümkün olmayan bir gerçeğe işaretlerimi açıklamam yerinde olacaktır. Bu gerçek; yapıldığı ifade edilen değişikliklerin hiçbirinin, Yasalarda ILO denetim organlarınca belirlenen aykırılıkları giderici nitelikte olmadığıdır.

Hazırlanacağı gibi, geçen yıl bu Komite, ulusal mevzuat ve uygulama ile 98 sayılı Sözleşme arasındaki çelişkilerin, aykırılıkların Hükümetin çeşitli vesilelerle verdiği sözlere rağmen varlığını koruması karşısında duyduğu kaygıları belirtmişti. Geçen yıl bu Komite, aynı zamanda, verilen sözlerin kısa süre içinde yerine getirileceğini ve bu yıl bu alanda olumlu gelişme olduğunu tesbit edebileceğini umud ettiğini söylemişti. Komite'nin ulaştığı bu sonuç karşısında ikinci bir gerçeğe işaret edebiliriz: Türk Hükümeti'nin verdiği sözü, bir kez daha yerine getirmemiş olduğu gerçeğine...

Verilen taahhüd neydi?

Hükümet; Türkiye'nin 98 sayılı Sözleşmeyi tasdik etmiş olmakla üstlendiği vecibelere ve genel olarak sendika özgürlüğüne ilişkin normlara ve ilkelere aykırılığı giderecek, uygunluğu sağlayacak adımları atmayı ve alınamayacak tüm önlemleri almayı taahhüd etmişti. Bir koca yıl geçti. Ve şimdi burada, 1980'den bu yana işittiğimiz görüş ve iddiaları tekrar dinlemekteyiz.

Hükümet, C.App/D.3 sayılı belgede ve Hükümet temsilcisinin burada ki açıklamasında yansıtıldığı gibi, değişikliklerle en çok üyeye sahip işçi ve işveren örgütlerinin ve ILO'nun gözlemlerinin, istemlerinin yerine getirilmesinin amaçlandığını ifade etmiştir. Hemen şunu belirteyim ki, bu gözlemler, istekler mütalâa edilmiş olabilir, ama açıkça görülen odur ki, bunların önemli bir çoğunluğu kaale alınmamıştır. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) tarafından ortaya konan görüşler ya hiç dikkate alınmamıştır, ya da fevkalade sınırlı ölçüde değerlendirilmiştir. Kaldı ki, söz konusu değişiklikler ILO ilkeleri ile ilgili temel sorunları çözmekten, bunlara cevap teşkil etmekten uzaktır. Örneğin çalışanlar içinde önemli kesimler (bilhassa kamu hizmetlerinde çalıştırılanlar, öğretmenler) sendikalaşma hakkının dışında bırakılmışlardır; sendikaların iç yönetimlerine çalışanlarına; işçilerin, kendilerini yönetecek yöneticileri özgürce seçme hakkına müdahaleler sürdürülmekte, grev hakkına ilişkin aşırı kısıtlamalar, toplu pazarlıkla ilgili sorunlar muhafaza edilmektedir.

Bir örnek teşkil etmesi ve Hükümetin gerçek niyetini göstermesi bakımından bir iki değişikliğe değinmek istiyorum.

Hükümet C.App/D.3 sayılı belgede "sendikaların siyasal faaliyetlerinin tanımına açıklık getirildiğini" iddia etmektedir.

Şimdi sizlere Yasanın siyasal faaliyetlerle ilgili maddesini değiştirilmiş şekli ile sunmak istiyorum. Şöyle diyor:

"Sendika ve konfederasyonlar siyasi amaç güdemezler, siyasi faaliyette bulunamazlar, siyasi partilerle ilişki kuramaz ve işbirliği yapamazlar ve bunlarla hiçbir konuda, hiçbir şekilde müşterek hareket edemezler, siyasi partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar, bunlardan yardım ve bağış alamazlar, bunlara yardım ve bağışta bulunamazlar... Bir siyasi partinin adını, amblem işaretini kullanamazlar.

Sendika ve konfederasyonların üyelerinin münhasıran ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yapacakları faaliyetler ve açıklamalar siyasi faaliyet sayılmaz."

Şimdi değişiklik nedir; neyi ilgilendiriyor, ona bakalım.

Askeri yönetim döneminde askeri hükümet "sendika ve konfederasyonların üyelerinin münhasıran ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla yapacakları faaliyetlerin" siyasi faaliyet olarak değerlendirilmemesini kabul etmişti. Demokratik yoldan seçilen Hükümet ortaya ne çıkarmıştır? Sendika ve konfederasyonların bu konuda "açıklama yapabileceği, açıklamaların hoşgörü ile karşılanabileceği... Diğer bir deyişle

-bilemiyorum bundan dolayı Hükümete teşekkür mü etmeliyiz- demokratik Hükümet sendika ve konfederasyonlara "söz ve ifade özgürlüğünü" ih-
san etmektedir.

Kimisi "acaba neden" sorusunu sorabilir.

Hemen cevaplıyayım. Gayet basit. Bugün Türkiye'de sendika yöneti-
cileri içinde bu maddenin ihlal edildiği gerekçesi ile yargılananlar vardır.
Ve eğer hüküm giyerlerse ne olur bilir misiniz? Yasanın ceza maddelerine
göre sendikanın da, konfederasyonun da "kapatılması" gerekir. İşte bu se-
beptir ki, bir yandan Yasadaki tüm temel yasaklar muhafaza edilirken de-
ğişiklik adına, aniden "söz ve ifade özgürlüğü" tanınmıştır.

Bir diğer örnek, Hükümet "olağanüstü hal uygulaması sırasında ve sı-
kıyönetim halinde uygulanan geçici grev yasaklarının kaldırıldığını"
söylüyor.

Güzel. İyi de, sıkıyönetim Yasası ile Olağanüstü Hal Yasasının aynı kısı-
tlatmayı getiren hükümleri ne oluyor? İhtiyaç zuhur ettiğinde başvurulmak
üzere yerinde duruyor...

İşte değişikliklerin genel karakteri budur.

Bunun da ötesinde, 1987 ve 1988 içinde durum yeni yasal düzenleme-
lerle daha da ağırlaştırılmıştır. Örneğin 308 Sayılı Kanun Hükmünde ka-
rarname çıkarılmıştır. Geçen yıl sözleşmeli personel ile ilgili olarak 233 sayılı
Kanun Hükmündeki Kararınameye değinmiştim. 308 Sayılı KHK. sanki bu
konuda hiçbir eleştiri yöneltilmemiş gibi, 98 ve 111 sayılı sözleşmelere ay-
kırı hükümleri ihtiva etmektedir. Bu Kararname ile Kamu İktisadi Teşeb-
büslerinde -yaklaşık 1 milyon işçinin çalıştığı bu kurumlarda- işçilere özel
sözleşmeler yoluyla sözleşmeli personel statüsü empoze edilmektedir. Söz-
leşmeli personel statüsünü kabul etmemekte direnenler işlerini kaybetmek-
tedir. Yeni alınacaklar, bu koşulu kabul etmeleri halinde istihdam edilmek-
tedir. Üstelik kararnamenin 41 nci maddesinin 2 nci fıkrası, bu statüdeki
işçilerin toplu iş sözleşmelerinden hiçbir suretle yararlanamayacaklarını ön-
görmektedir.

Bunun gibi yine bir kararname ile "Kamu İşveren Sendikaları" ismi ile
anılan üç örgüt kurulmuştur. Tüm kamu kurumları, ortaklıkları, şirketleri,
kamu iktisadi teşebbüsleri bu üç sendikaya zorla üye yapılmıştır. Tabii yi-
ne Hükümet kararı ile üye yapılmışlardır. Bu örgütler doğrudan bir devlet
bakanına bağlı durumdadırlar ve üst düzey devlet memurları tarafından yö-
netilmektedirler. Ve bunlar, özel sektör işverenlerini örgütleyen Türkiye İş-
veren Sendikaları Konfederasyonu'na da üye yapılmışlardır. Hükümetin
1988 yılı programı bu örgütlerin kurulması ardındaki gerçek niyeti açıkça
ortaya koymaktadır. Program, Hükümete bağlı olarak görev yapan Kamu
Toplu İş Sözleşmeleri Koordinasyon Kurulu'nun işlevlerinin şimdi bu örgüt-
lere devredildiğini açıklamaktadır.

Şimdi işveren grubu sayın başkanına somut bir soru yöneltmek istiyο-
rum: Bu yapı, sizlerce savunulan "işveren örgütlerinin özgür ve bağımsızlığı"
kavramına uygun düşmekte midir?

Öyle inanıyorum ki, bu açıklama ile bu Komitedeki herkes, Hükümetin yazılı ve sözlü açıklamalarında özenle değindiği "çalışma barışını korumak düşüncesi ile, Devletin işçi ve işveren ilişkilerindeki dengeleyici rolüne bilhassa özen gösterilmiştir..." sözü ile neyi kastettiğini anlamışlardır.

Bu örgütler Hükümetin ücret politikasını, ücretlerde yapılmak istenen kısıtlamayı ve işçiler için mümkün olan en güvencesiz çalışma şartlarını empoze etmek için oradadırlar; işlevleri budur.

Bu sorunları aşmak hiç kuşkusuz bizlere, Türk sendikacılık hareketine düşen bir ödevdir. Bunda hiçbir kuşku yoktur. Ama nasıl? İşte bu soru; beraberinde, Yasalardaki inanılmaz grev kısıtlamalarını getirmektedir.

Uzmanlar Komitesi toplu sözleşme ve grevle ilgili 2822 sayılı Yasanın 33 üncü maddesine işaret etmektedir. Anılan maddeye göre memleket sağlığını ve ulusal güvenliği tehdit eden bir yasal grev Bakanlar Kurulu kararı ile 60 gün için ertelenebilmektedir. Bu süre sonunda ihtilaf, Hükümetin kontrolü altındaki Yüksek Hakem Kurulu tarafından çözülmektedir. Yani mecburi tahkime tabi tutulmaktadır. Hemen bu noktada Hükümet temsilcisinin bu yetkinin kullanılmadığı yolundaki iddiasını cevaplandırmak istiyorum. Kullanılmamış olması neyi kanıtlar? Grevin memleket sağlığına yada milli güvenliğe aykırı olmadığını, aykırı görülmediğini kanıtlar. Burada tartışma konusu olan "ertelememe" değil, Hükümete tanınan yetkinin, erteleme yetkisinin haksızlığıdır.

Kaldı ki, Sayın Başkan bu kısıtlama Yasadaki diğer kısıtlamalarla mukayese edildiğinde çerez kabilindedir. Önce Yasanın 29, 30, 31 inci maddeleri gözönünde bulundurulmalıdır. Bu hükümlerle grev hakkının yasaklandığı işler, hizmetler ve işyerleri sıralanmıştır. Hemen her iş, "sürekliliğinde zorunluluk olan hizmetler" olarak kabul edilmiştir. Bu sözlerimle grev hakkı ellerinden alınmış 500 bin dolayında işçinin durumuna değiniyorum. Can ve mal kurtarma, can emniyetini sağlama gibi, durdurulması halinde memleketin tümünde yahut bir kısmında ciddi sorunlara yol açacak işlerde 500 bin kişi gibi bir büyük sayının çalıştırılmakta olacağına kimse inanmaz. Belliki bu işçiler sürekliliğinde zorunluluk olan işler dışında çalıştırılan kimselerdir. İşte grev yasaklarının egemen olduğu bu halde de, sözleşme görüşmelerinde ihtilaf çıkması halinde, bu işçilerin kaderi, grevi ertelenen işçilerden farklı değildir. İhtilaf mecburi tahkime tabi tutulmak üzere Yüksek Hakem Kurulu'na intikal ettirilmekte ve Hükümetin kontrolü altında bu kurul tarafından çözülmektedir. Böylece bir yanda grevleri erteleme ihtimaline dayalı tehdit, diğer yanda sürekliliğinde zorunluluk olan işler kavramı, diğer bir deyişle grev yasakları sorunu vardır. Grevleri belirli süre içinde yapma zorunluluğuna; dayanışma, sempati grevlerinin, işi yavaşlatma eylemlerinin, genel grevin yasaklanmış olmasına ve yasakların son derece ağır cezai müeyyidelerle desteklenmesine, grev sırasında yaşanan çıkmazlara ayrıca değinmek istemiyorum.

Gerçek odur ki, tüm bu kısıtlamaları bugün tartışmak mecburiyetinde olmamız üzüntü verici bir olaydır. 1980 öncesi kesinlikle böyle değildi...

Sonuç olarak, Sayın Başkan,

Yıllardır laf üretmek ve yeni yeni taahhütlerde bulunmaktan öte hiçbir şey gerçekleştirmemiştir. Yaklaşık yedi yıl geçmiştir ve Türkiye, bu alanda hiçbir şekilde değişmeyen durumu ile en az 20 raporun konusunu teşkil etmiştir.

Konuşmamı, Türk Hükümet delegesine somut bir soru sorarak bitirmek istiyorum. Türkiye, tüm çabalara ve baskıya rağmen sendika özgürlüğü ile ilgili 87 sayılı Sözleşmeyi tasdik etmemekte direnmiştir. Sorum şudur: Hükümet kendisini, ILO Anayasasında ifadesini bulan temel sendika hakkı ile, sendika özgürlüğü ilkeleri ile bağlı hissetmekte midir?

Bu, tek kelime ile, "evet" yada "hayır" sözcükleri ile cevaplandırılacak bir sorudur ve verilecek cevap da, bu Komite'nin önümüzdeki dönemlerde yapacağı çalışmalara ışık tutacak önemdedir."

Türk-İş temsilcisinin bu açıklamasını takiben İşçi Grubu Başkanı J. Houthuys söz alarak, "bu açıklama karşısında belli ki yapıldığı ifade olunan değişiklikler yapılmamış olsaydı çok daha iyi olurdu..." demiştir. Houthuys tüm şartların ciddi bir değişiklik yapılmasını gerekli kıldığına işaret etmiş, kendisine ulaşan çeşitli telgraflarla grev hakkının kısıtlandığını, bildirildiğini, aynı yönde bir Uluslararası İşkolu Federasyonu Temsilcisinin (ICEF Genel Sekreteri M. Boggs) genel kurulda yaptığı konuşmada son değişikliklerle hiçbir şeyin değişmediğini, aksine bir kısım işçinin elinden grev hakkının alındığına işaret ettiğini, Hükümetin müdahaleleri sebebiyle toplu iş sözleşmelerinin yapılamaz durumda olduğunu öne sürdüğünü bildirmiştir. Houthuys aynı kaygıların 9/10 Haziran 1988 günlerinde Cenevre'de toplanan Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) Yönetim Kurulu tarafından da ortaya konulduğunu hatırlatmıştır. İşçi Grubu Başkanı Türkiye'de işçilerin sendikaların ana tüzük ve iç işleyiş kurallarını özgürce yapamadığını, kendilerini yönetecek kişileri serbestçe ve özgürce seçemediğini, idari kararlarla sendikaların faaliyetlerinin durdurulmasının mümkün olduğunu, DİSK'in durumunun buna örnek teşkil ettiğini, yapıldığı ifade edilen değişikliklerin ILO Heyetlerince yapılması gerekliliğine işaret ettikleri arasında çok küçük bir yüzdeyi oluşturduğunu, gerçek anlamda bir üçlü danışma faaliyetinin sürdürülmemiş olduğunun anlaşıldığını, Hükümetin verdiği taahhütlere uymadığının bir kez daha ortaya çıktığını sözlerine eklemiştir.

Danimarka, Finlandiya, Norveç ve İsveç adına konuşan Finlandiya işçi delegesi Türkiye'nin Uzmanlar Komitesi'nin belirlemeleri ışığında değişiklikler gerçekleştirmediğinin açıklığa kavuştuğunu, 98 Sayılı Sözleşme ve ILO Anayasasında ifadesini bulan sendika özgürlüğü ilkesi ışığında ihlallerin devam ettiğini, Türk işçi delegesinin bu yönlerle ilişkin belirlemelerini yürekten paylaştığını açıklamış, daha sonra 1982 Anayasası'ndan, Dernekler Yasasından örnekler vererek, sendikaların son derece ağır

kısıtlamalara tâbi olduğunu belirtmiştir.

İngiliz işçi delegesi C.App./D.3 sayılı belgede yer alan bilgileri gördüğünde "artık bu işin sonunun alındığı" izlenimi aldığını, "Türkiyeyi işçi hak ve özgürlüklerini tam olarak tanıyan medeni ülkeler arasına yeniden girmiş olmasından dolayı kutlamaya hazırlandığını" ancak yaptığı incelemeyi takiben şartların tamamen başka olduğunu tesbit ettiğini söylemiş, "bizde hediye atın dişine bakılmaz derler... Kuşkucu olduğum için bakayım dedim. Bir de ne göreyim ağızda tek diş yok..." demiştir. İngiliz işçi delegesi daha sonra yanılıyorsa Hükümetin düzeltebileceği çeşitli sorular soracağını, cevaplarını da kendisinin vereceğini belirterek, kamu görevlileri örgütlenebiliyor mu, hayır... Sendikaları yönetecek kişiler özgürce seçilebiliyor mu, hayır... Altı ayı aşkın mahkûmiyeti olan sendikacı yerini koruyabiliyor mu, sendika kurabiliyor mu, hayır..." diyerek sendika özgürlüğünün olmadığını, grev hakkı üzerindeki kısıtlamaların, özellikle grev yasağına tâbi işler ve hizmetler listesinin örneği görülmemiş genişlikte olduğunu, sürekliliğinde zorunluluk olan hizmetler kavramının açık bir biçimde çiğnendiğini ifade etmiştir. İngiliz İşçi delegesi "diktatörlükten sonra büyük umutlarla baktık Türkiye'ye... Özgür bir ülke olarak ilk yapacağı şey işçi hak ve özgürlüklerini yeniden tanımdır diye düşündük, çünkü bu gerçek bir demokrasinin ön şartıdır. Türk Hükümeti yaptığı değişiklikleri baba olmuş bir kişi edasıyla gururla açıklıyor, ne var ki, çocuğun nesebi tartışmalı. Bu alanda Türkiye'nin katedeceği daha çok mesafe olduğu anlaşılıyor, bu yönde atılacak küçük bir adımın yeterli olamayacağı ortada" şeklinde konuşmuştur.

Daha sonra FIET Genel Sekreteri ve ILO Sendika Özgürlükleri Komitesi İşçi Grubu Başkanı Heribert Maier, Hollanda İşçi Delegesi, Yunan İşçi Delegesi, Amerikan İşçi Delegesi ayrı ayrı görüşlerini açıklamışlar ve ağır bir dille değişiklikleri eleştirmişlerdir.

İşveren Grup Başkanı değişikliklerle ilgili çok çeşitli iddiaların ortaya atıldığını, bunların yekdiğeri ile çeliştiğini, Yasaların Mayıs sonunda çıkarılmış olmakla henüz Uzmanlar Komitesi'nce incelenmediğini, Aplikasyon Komitesi'nin ancak böyle bir incelemeye dayalı değerlendirmeler yapabileceğini öne sürerek, önce bu hususun sağlanmasını istemiştir.

Hükümet adına yeniden söz alan Bilge Cankorel kendisine yöneltilen hemen tüm soruları cevapsız bırakmış, eski iddialarını tekrarlamış, Türk-İş'in istekleri ile gerçekleştirilenler arasında oransal bağ kurmuş, çoğu isteğin yerine getirildiğini savunmuş, sonuç olarak değişikliklerin uzmanlar komitesince değerlendirilmesinden yana olduğunu bildirmiştir.

Türk İşveren Delegesi sıfatıyla konuşan Prof. Dr. Kemal Oğuzman Türk Hükümeti'nin "toplularlık sisteminin geliştirilmesi amacıyla Yasalarda değişiklik yapın" diyen Uzmanlar Komitesi'nin önerisine uydu-

ğunu, Uzmanlar Komitesi'nce öne sürülen ikinci isteğin "bu alandaki gelişmelerle ilgili bilgi verilmesi" olduğunu, bunun da yerine getirileceğini, Uzmanlar Komitesinin tesbitlerinin beklenmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Yaklaşık iki saat süren bu görüşmelerden sonra Aplikasyon Komitesi "sonuç kararı" tartışması başlamış, işçi grubunun Türkiye'nin durumunun karaliste de denilen "özel paragrafta yer alması" yolundaki isteğine işveren grubu "değişiklik önce uzmanlar komitesince değerlendirilmelidir" tezi ile karşı çıkmıştır. Mükerreren söz alan işçi grubu başkanı J. Houthuys "özel paragrafın" bir ülkenin takbihi anlamına gelmediğini, bir "yargı kararı" niteliğinde de olmadığını, yıllardır tartışılan bir konuya verilen önemi gösterdiğini ifade etmiştir. İşveren grubu başkanı olumlu yada olumsuz yönlere işaret de etse, uzmanlar komitesince yapılmak gereken bir değerlendirmenin bu komite tarafından üstlenemeyeceğini tekrarlamış, işçi grubunun ısrarı karşısında görüşmelerde kilitlenme olmuştur.

Komite Başkanı kilitlenme karşısında Komitede görevli ILO Genel Direktörünün temsilcisi Sendika Özgürlükleri Departmanı Başkanı Bay Sidibi'ye söz vermiş, Temsilci "söz istemediğini, sonuç kararı geliştirme yetkisinin Komite'de olduğunu" belirtmiştir. Bu gelişme karşısında yeniden tartışma başlamış, işçi grubu başkanı J. Houthuys "özel paragrafta" ısrarlı olduklarını tekrarlamış, "istenirse küçük bir tehdit kabul edilsin; bilinmeli ki bu işin sonunu bırakmayız, tüm Avrupa'da, tüm işçi örgütleri olarak Türkiye'de cari şartları açık seçik ortaya koyarız; işveren grubu bu işaretimi anlıyor mu" demiştir.

Komite Başkanı tartışmalar ışığında geliştirilen "sonuç kararı" okumuş, J. Houthuys yeniden söz alarak, işçi grubunun bu düzenlemeye katılmadığını, Uzmanlar Komitesi'nin yapacağı incelemede başvuracağı kaynakların belirlenmesi gerektiğini belirtmiş, "Uzmanlar Komitesi değişiklikleri bu Komitede yapılan görüşmeler, Türk Hükümetinin verdiği taahhütler, Sendika Özgürlüğü Komitesi'nin bu tarihe kadar ulaştığı sonuçlar ve Türkiye'ye giden ILO Hey'etlerinin tavsiyeleri ışığında yapmasının gerekli olduğunu" ileri sürmüştür. Bu esaslar üzerinde anlaşma sağlanmış ve Komite sonuç kararı olarak aşağıdaki kararı almıştır:

I. Aplikasyon Komitesi Sonuç Kararı

"Komite, Hükümet tarafından verilen yazılı ve sözlü bilgiyi ve Komite de cereyan eden görüşmeleri not etmiştir.

Komite özellikle, bu Komitede daha önce yapılan görüşmeler, ILO Heyetlerinin Tavsiyeleri, Hükümetin taahhütleri ve Sendika Özgürlükleri Komitesinin ulaştığı sonuçlar ışığında Uzmanlar Komitesince incelenecek olan sendika mevzuatı ile ilgili değişiklikleri Parlâmentonun kabul ettiğini not etmiştir.

Komite bu değişikliklerin Konferans Komitesince (Aplikasyon Komitesi) geçen yıl ortaya konan kaygıları ortadan kaldırıci nitelikte olduğu umundadır.

Komite, yıllardır ciddi aykırılıkların mevcut olduğu gerçeği ışığında, Hükümetin işçi/işveren/hükümet arasında gerçek anlamda yürütülecek danışma çalışmalarını takiben, Uzmanlar Komitesi'nin tesbitlerini tam olarak karşılayacak ve gerek Yasada, gerekse uygulamada Sözleşmeye tam olarak uygunluğu sağlayacak gerekli her çeşit tedbiri kısa süre içinde alacağı umudundadır."

Bu kararlar yaklaşık 2 saat 30 dakika süren görüşme sona ermiştir. Türkiye'nin durumunun özel paragrafta yer alması gerektiği yolundaki görüş J. Houthuys tarafından 18 Haziran 1988 günü yapılan tüm işçi delegelerinin katıldığı "ortak grup toplantısı"nda tekrarlanmıştır.

Houthuys Aplikasyon Komitesi Raporu'nun genel kurula sunulduğu 20 Haziran 1988 günü yaptığı konuşmada Türkiye'nin durumuna yenden değinmiş ve "sendika özgürlükleri ve toplu pazarlık hakkı bakımından Türkiye'ye özel paragrafta yer vermek mümkün olamamışsa da, işçiler olarak son çıkarılan Yasalarla ilgili kaygılarımızı hala koruyoruz. Bizze göre bunlar derhal gözden geçirilmelidir ve gerekli ise değiştirilmelidir..." demiştir.

Özetle sunulan bu açıklamaların tam metinleri 14.6.1988 tarihli C.App./PV.18 sayılı Aplikasyon Komitesi tutanağında, 28 ve 35 Sayılı Genel Kurul tutanağında yer almaktadır.

ILO
76. DÖNEM
KONFERANS
ÇALIŞMALARI

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)nün 76. dönem konferansı 7/28 Haziran 1989 tarihleri arasında Cenevre'de yapılmıştır.

Konferansa bu yıl ILO üyesi 150 ülkeden 1750 hükümet, işçi ve işveren delege ve teknik danışmanları, uluslararası kuruluşların temsilcileri katılmışlardır.

Konferansa sunulan Genel Direktör'ün Raporu'nun birinci bölümünde ekonomik gelişme ve istihdam sorunları ele alınmıştır. Raporda uluslararası ekonomik sorunların çözümünde yapısal uyum tedbirlerinin etkin bir biçimde uygulanabilmesi ve ekonomik büyümenin yeniden sağlanması yanında, daha ileri ölçüde sosyal adaletin gerçekleştirilmesi için öngörülen çeşitli görüş ve uygulama sonuçları irdelenmiştir.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Şevket Yılmaz 14 Haziran 1989 günü genel kurulda bir konuşma yaparak Türk işçi görüşünü açıklamıştır.

ILO Uzmanlar Komitesi tarafından Konferans ve Aplikasyon Komitesi'ne sunulan raporda, Türk Hükümetinin bu tutumu ağır bir biçimde eleştirilmiş, ILO'nun işaret ettiği aykırılıkların hiçbirinin giderilmediğine dikkat çekilmiştir.

Uzmanlar Komitesi 111 sayılı Sözleşme ile ilgili aykırılıkların da devam ettiğini bildirmiştir.

A. Aplikasyon Komitesi Çalışmaları

Aplikasyon Komitesi çalışmalarında Türkiye durumu en çok tartışılan ve ILO ölçüleri içinde ağır bir karara muhatap olan ülkelerden biri olmuştur.

Hükümet ve İşveren Grubunun yoğun kulis faaliyetlerine ve her düzeydeki girişimlerine rağmen Türkiye, önce "ICFTU" tarafından hazırlanan "durumu görüşülecek ülkeler listesi"nde daha sonra Aplikasyon Komitesi gündeminde 98 ve 111 sayılı Sözleşmeler çerçevesinde yerini almıştır.

B. Aplikasyon Komitesi Görüşmeleri

Komite'de Türkiye'nin durumu 21 Haziran 1989 günü ele alınmıştır.

Serbest Toplu Pazarlık Hakkının Geliştirilmesine İlişkin 98 Sayılı Sözleşmeye İlişkin Görüşmeler:

Hükümet adına açıklama yapan Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Sosyal ve Teknik Kuruluşlar Dairesi Başkanı Bilge Cankorel "Türkiye'nin bir süredir önemli siyasal, sosyal ve ekonomik bir evrim içinde olduğunu, bunun etkilerinin endüstri ilişkileri alanında görüldüğünü" öne sürmüştür. 98 sayılı Sözleşme ile ilgili olarak Uzmanlar Komitesi'nin "toplu pazarlıkta barajlama sistemi" üzerinde durduğunu, grev yasaklarının ve hükümete tanınan erteleme yetkisinin eleştirildiğini" bildiren Cankorel, baraj konusunda işçi ve işveren taraflarınca bir değişiklik yapılması yönünde istek gelmediğini, grev yasaklarında iyileştirmeler olduğunu, grev erteleme yetkisinin ise istisnai olarak ve iki kez kullanıldığını, ilkinde tarafların anlaştığını, ikincisinde ise erteleme kararının kaldırıldığını, kamu görevlilerinin sendikalaşma hakkının tanınmasının konuya ilişkin 151 sayılı ILO Sözleşmesini henüz tasdik etmemiş olan Türkiye bakımından uyulması zorunlu bir koşul olmadığını öne sürmüştür. Cankorel ayrıca yıl içinde 2454 toplu sözleşme yapıldığını, 1987 ve 1988'de grevlerle kaybolan işgününün 1.9 milyon iş günü olduğunu, bu durumun sistemin iyi işlediğini gösterdiğini sözlerine eklemiştir.

Hükümet adına yapılan açıklamadan sonra TÜRK-İŞ adına Genel Başkan Danışmanı Önder Aker söz almış, şunları söylemiştir:

"Üzülerek belirtmeliyim ki, bu yıl, bir kez daha, incelemekte olduğumuz konuda, gerçek anlamda hiçbir olumlu gelişmenin sağlanmamış olduğunu görüyoruz. Hükümet Temsilcisinin yaptığı açıklamaların tümü, ILO Uzmanlar Komitesi ve Sendika Özgürlükleri Komitesi'nce reddedilen iddiaların tekrardan ibarettir.

Belli ki, bir noktada bir terslik söz konusudur. Terslik acaba diyalog eksikliği midir? Kanaatimce bu kesinlikle söz konusu değildir. Zira bu Komite özellikle Komitenin işçi sıralarında oturan meslektaşlarım, hatta Komitenin işveren üyeleri Türk Hükümetine diyalog kapısını yıllardır kesin bir tarih vermek gerekirse 1983'den bu yana daima açık tutmuşlardır. Acaba terslik Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun Hükümete yeterince yardımcı olmamasından mı kaynaklanmaktadır? Üç doğrudan temas heyeti, iki teknik yardım heyeti, Sendika Özgürlükleri Komitesi'nin önümüzdeki rapor kalınlığında bir kitap oluşturacak 18 raporu, saatler süren müzakereler, tutanaklar, sayfalar dolusu gözlemler, Konferans Komitesinin Hükümetin her zaman mutabakatını beyan ettiği sonuç kararları... Tüm bunlara bakarak ILO'nun yeterince yardımcı olmadığı da ileri sürülemez.

Peki öyle ise mesele nedir? Acaba neden hiçbir olumlu gelişme sağlanamamaktadır?

Sayın Başkan bu konunun hukuksal yönlerinin 1987'de ve 1988'de ayrıntılı bir biçimde tartışıldığı hatırlardadır. Bu sebeple açıklamalarımda tutanaklarda yer alan konuşmaları tekrarlamamağa gayret sarfedeceğim.

Biraz önce yönelttiğim soru, öyle inanıyorum ki, konunun daha geniş bir boyutta değerlendirilmesi ile cevaplandırılabilir. Bu da bizi Hükümetin 1983'den bu yana sürekli olarak tekrarladığı bir iddiaya getirir. İddiaya göre "Türkiye yaşamın ve toplumun tüm veçhelerini ilgilendiren hızlı ve sürrekli bir gelişme içindedir. Bu dinamik süreçte Türkiye'de son birkaç yıl içinde önemli siyasal, ekonomik ve sosyal değişimler olmuştur, İş Yasalarının iyileştirilmesi öncelikli bir hedef teşkil etmiştir. Bugünkü yapısı ile iş mevzuatı Türkiye'deki evrimin bir sonucudur ve bu evrim Türk toplumunun ihtiyaç ve isteklerine göre devam edecektir..." Evet, iddia budur.

Hemen belirtmeliyim ki, Sayın Başkan, Türkiye'deki iş mevzuatı çalışma yaşamında sözü edilen bir "evrimin" bir sonucu değildir; hiçbir zaman da böyle bir evrimin sonucu olarak ortaya çıkmamıştır. Türkiye'deki iş mevzuatı, Türk işçilerine ve geniş anlamda Türk toplumuna; Türkiye'nin olağanüstü koşullar altında bulunduğu, sıkıyönetimin uygulandığı, sendikal faaliyetlerin pratik anlamda tamamen yasaklandığı bir dönemde empoze edilen bir sistemin asli bir bölümüdür. Gerçek odur ki, sözünü ettiğim dönemde iktidardaki güç, büyük sermaye, işverenler ve bir kısım akademisyenlerle el ele, sadece o günün ihtiyaçlarını değil, geleceğin ihtiyaçlarını da, kendi görüş ve isteklerine göre kararlaştırmıştır. Batılı anlamda demokrasi açısından son derece garip bir yaklaşımla, kişiyi Devlete karşı değil, Devleti kişiye karşı korumayı hedef alan bir sistem yerleştirilmiştir. Öyle bir sistem ki, tüm sendikal hak ve özgürlükleri kısıtlamayı amaçlamıştır.

Fakat öyle inanıyorum ki Sayın Başkan, sözünü ettiğim sistemi en iyi bir biçimde Hükümete bu alanda yardımcı olmak maksadıyla Türkiye'ye beş kez gelen ILO Genel Direktörünün temsilcisi tarif etmiştir. Genel Direktörün Temsilcisi değindiğim sistemi şöyle anlatmıştır: "2821 sayılı Sendikalar Yasası ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası sendikalar üzerinde hukuksal bir deli gömleği biçiminde etkisini sürdürmektedir. Öylesine ki, sendikaların, normal şartları altında ve her çeşit devlet müdahalesinden masun bir biçimde sürdürebilecekleri her faaliyette müdahale vardır; kontrol vardır..."

Şimdi yönelttiğim soruya avdetle şunu söyleyebilirim: Hiçbir gelişme sağlanamamasının yegane sebebi, Hükümetin bu anti-demokratik, bu anti-sendikal sistemi, elindeki tüm gücü seferber ederek, muhafaza etme gayretidir.

Tabii hemen şu söylenecektir: "Yasalarda değişiklikler yapılmıştır..." Hatta o kadar da değil. Denecektir ki -bu ifadeleri her yıl duyuyoruz: "değişikliklerde, imkanların ve Anayasanın müsaadesi nisbetinde, tüm tarafların ve ILO organları ile doğrudan temas heyetlerinin değerli önerileri de dikkate alınmıştır..."

Sayın Başkan, bu konuda mevzuatın ILO ilke ve normlarına uygun bir yapıya kavuşturulabilmesi için Türk Hükümetine yardımcı olmak üzere Türkiye'ye beş kez gelen ILO Genel Direktörünün temsilcisinin gözlemlerine bir kez daha değinmek ihtiyacındayım.

Daha sonra yasalaşan değişiklik önerileri ile ilgili olarak ILO Genel Direktörünün Temsilcisi raporunda şunları söylüyor: "...Tümüyle durumu gözden geçirdikten sonra, 2821 Sayılı Yasa değişiklik önerileri konusunda şunları belirttim: 18 değişiklik önerisinde sadece 3'ü bir iyileştirme sağlayabilecek görünümdeydi. Bunlar "özel okul öğretmenlerinin sendikalaşma hakkının tanınması, sendika nakitlerinin yatırımda kullanılabilmesi ve sendikaların feshi halinde malvarlığının tasfiyesi" ile ilgili düzenlemelerdi.

Toplu sözleşme, grev ve lokavtlarla ilgili 2822 sayılı Yasa ile ilgili olarak 9 değişiklik önerisinden sadece birinin işçilere az çok avantaj sağladığı görülüyordu. Buna göre grev sırasında işçilere baraka ve grev çadırı kurulmasına imkân veriliyordu. Bunun ötesinde, değişiklik önerileri ILO'nun temel ilkeleriyle bağdaşmıyordu. Örneğin, kamu görevlileri gibi çalışanlar içinde önemli bir kategorinin sendikalaşma hakkı tanınmıyordu; sendikaların faaliyetlerine ve iç yönetimlerine müdahale teşkil eden düzenlemeler, toplu pazarlık, özellikle grev hakkına ilişkin kısıtlamalar aynen korunuyordu..."

Bu gözlemlerden sonra ILO Genel Direktörünün Temsilcisinin tavsiyesi tüm bu değişikliklerin bir yana bırakılması ve Hükümetin ILO'ya ilkelere uygun hareket edileceği yönünde sağlam, güvenilir bir taahhüt vermesi olmuştur. Ve ne yapılmıştır? Özel okul öğretmenlerine sendikalaşma hakkı tanınmasını öngören düzenlemeden vaz geçilmiş, diğerleri yasa değişikliği halini almıştır. Bir küçük nokta daha Sayın Başkan: Bilmem, Hükümet adına bir âlicenaplık işareti midir; barakalar yağmurluk, grev çadırı da şemsiye olmuş, değişiklik bu suretle gerçekleşmiştir.

Sayın Başkan, geçen yıl bu Komite, İşveren Grup Başkanı'nın iddiaları ışığında, Uzmanlar Komitesi'nin değişiklikleri incelemesini kararlaştırmıştı.

Bu görev yapılmıştır.

Gözlemler önümüzdedir.

Gerçek odur ki, bir koca yıl daha geçmiş ve Hükümet tek bir adım atmamıştır. Hiçbir şey değişmemiştir. Verilen taahhütlere uyulmamıştır. Sorunları çözme amacıyla hiç bir danışma faaliyeti sürdürülmemiştir. İhlaller olduğu gibi durmaktadır.

İyi niyetimiz, bu komite tarafından açık tutulan diyalog kapısı, ILO'nun sağladığı teknik yardım, tümü, bir kaçış ve geciktirme imkanı olarak kullanılmıştır. Belki bu Komite açısından artık bu durumun müsamaha ile karşılanamayacağını açık seçik ortaya koymanın, bu Örgütün denetim organlarının itibarını koruyacak tedbirleri almanın zamanı gelmiştir. Teşekkür ediyorum Sayın Başkan."

C. Delegelerin Konuşması

TÜRK-İŞ temsilcisinin açıklamasından sonra Komitenin Alman, İngiliz, Hollanda, Amerika ve Yunan işçi delegeleri ve işveren grup başkanı görüşlerini açıklamış, Türkiye'nin taahhütlerini yerine getirmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

D. Komite Sonuç Kararı

Örgütlenme Hakkı ve Toplu Pazarlık ile ilgili 98 sayılı ILO Sözleşmesi'nin uygulanması ile ilgili olarak Aplikasyon Komisyonu aşağıdaki sonuç kararı almıştır:

"Komite; Hükümet temsilcisi tarafından verilen bilgileri ve Komitede cereyan eden ayrıntılı görüşmeleri not etmiştir.

Komite; Uzmanlar Komitesinin bazı yönleriyle iş yasalarında bir iyileştirme sağlanmış olsa bile, Yasa değişikliklerinin Uzmanlar Komitesince tasrih edilen konularda hiçbir suretle hiçbir değişikliğe yol açmadığı yolundaki saptamasını not etmektedir.

Komite, Sendika Özgürlükleri Komitesinin bu konuya ilişkin olarak aldığı kararları hatırlatmaktadır.

Komite hükümetin tutumunu esefle kaydetmekte ve yıllardır varlığını koruyan ciddi aykırılıklar karşısında, Hükümetin, Uzmanlar Komitesi'nin görüşlerinde tasrih ettiği yükümlülükleri tam olarak gerçekleştirecek ve Yasada ve uygulamada Sözleşme hükümlerine tam uyum için belirgin iyileştirmeye katkıda bulunacak gerekli tüm tedbirleri gerçek anlamda üç'lü danışma ile ulaşılacak tüm tedbirleri- yakın bir gelecekte alacağı umudunu beyan etmektedir.

Komite (ILO) denetim organlarında görüşmelerin sürdürülebilmesi için, böylesine uzun bir süredir beklenen gelişmenin, Hükümetce sunulacak raporda kanıtlanmış olabileceğini umut etmektedir."

İş ve Meslekte Ayırımın Yasaklanmasına İlişkin 111 Sayılı Sözleşmeye İlişkin Görüşmeler:

98 Sayılı Sözleşme ile ilgili sonuç kararının kabulünden sonra Komitede 111 sayılı Sözleşme'ye ilişkin uygulama ele alınmıştır. Hükümet Temsilcisinin sorunun çözümüne ilişkin bir yasa tasarısının TBMM'nde görüşülmekte olduğuna ve bu aşamada ayrıntılı bilgi verebilmenin olanaksız olduğuna dair açıklamasını takiben İskandinav ülkeleri adına Norveç İşçi Delegatesi, TÜRK-İŞ Temsilcisi ve İspanyol İşçi Delegatesi görüşlerini açıklamış, konunun daha önce de bir "özel paragraf" konusu yapılmış olmasına rağmen olumlu hiçbir adım atılmadığına dikkat çekilmiştir.

Bilindiği gibi, 12 Eylül yönetimi göreve geldikten bir hafta sonra 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nda yaptığı değişiklikle Sıkıyönetim Komutanları'na, tüm kamu kurumlarında (bakanlıklar, kamu iktisadi teşekkülleri, belediyeler, üniversiteler v.d.) çalışan diğer kamu personelinin (öğretim üyesi, öğretmen, memur, işçi v.d.) işine son verilmesini ya da görev yerinin değiştirilmesini ilgili kuruma emretme yetkisi vermiştir. İlgili kamu kurumuna da bu emri derhal uygulama yükümlülüğü getirmiştir. Bu yasa hükmüne dayanarak, 19 Eylül 1980 tarihinde, sıkıyönetim ülkeden tümüyle kalktığı tarihe kadar kamu kesiminde geniş bir tasfiye uygulaması yürü-

tülmüştür. Bu uygulamayla, disiplin kurulu kararı ya da mahkeme kararı olmadan kamu personelinin görevlerine son verilmiş veya kişiler başka yerlere sürgün olarak atanmışlardır.

Uygulamaya konu olan adların belirlenmesinde çeşitli bilgi kaynakları, örneğin MİT raporları, emniyet raporları, güvenlik soruşturmaları, ihbar ve iftiralar kullanılmıştır.

Kişilerin çalıştığı kamu kurumlarından gelen istekleri, ya da devlet Başkanlığı Genel Sekreterliği ve YÖK Başkanlığı gibi kamu katlarından gelen istekleri, çoğu zaman, Sıkıyönetim Komutanlıkları bir emir gibi algılamışlar, başkaca bir araştırma yapmadan uygulamışlardır.

Bunun yanı sıra, kurumlar kendi personellerini güvenlik soruşturmalarına, kişisel ya da politik değerlendirmelere, ihbar ve iftiralara dayanarak görevden ayırmışlardır.

1402 Sayılı yasa uygulaması süresince görevlerine son verilen kamu görevlileri hakkında, uzun süre, yeterli bilgi edinme olanağı elde edilememiştir. Tamamlayıcı bilgiler, TBMM'nde soru önergelerine Başbakanlık adına verilen yazı yanıtlardan alınabilmektedir. Bu bilgiler Çizelge 1'de toplanmıştır.

Çizelge 1 : 1402 SAYILI YASA UYGULAMASININ SAYISAL SONUÇLARI

Uygulama Türü	Sakıncası Devan Eden	Sakıncası Kaldırılan	Toplam
Görevine Son Verilenler	1485	3406	4891 ⁽¹⁾
Çalışma Bölgesi Dışına Gönderilenler	2640	1869	4509 ⁽²⁾
1402 Uygulamasıyla Haksızlığa Uğrayanlar (Toplam)	4125	5275	9400

(1) : 385'i yerel yönetim memuru, 21'i yerel yönetim işçisi, 95'i üniversite öğretim üyesi, 72'si üniversite idari personeli.

(2) : 120'si yerel yönetim personeli, 27'si akademik, 1'i idari olmak üzere 28'i üniversite personeli.

**Çizelge 2 : GÖREVİNE SON VERİLEN VE SAKINCASI KALDIRILAN
KAMU PERSONELİNİN MESLEKLERE GÖRE DAĞILIMI**

Meslek Grubu	Görevine Son Verilen	Sakıncası Kaldırılan	Göreve İade Edilen	Fark
Ünİ. Öğr. üyesi	95	25*	18**	7
Öğretmen	2515	1882	—	—
Memur	1298	1179(1)	175***	—
İşçi	371	301	—	—
Diğerleri	30	19	—	—
1402 Uygulaması (Toplam)	4891	3406	—	—

(1) : 382'si yerel yönetim memur veya işçisi, 25'i üniversite idari personeli

* : Hükümetin ikinci açıklamasında 16

** : 1 kişi göreve başlamamış

***: Yanlık yerel yönetim

(Bu rakamlara yaklaşık 1500-2000 dolayında olduğu tahmin edilen askeri personel dahil değildir.)

Bu uygulama 111 Sayılı Sözleşme çerçevesinde "siyasal kanaate" dayalı ayırım teşkil etmekte olup, halen TBMM Milli Savunma Komisyonunda görüşülmekte olan Yasa Tasarısı ayırımı ve sonuçlarını ortadan kaldıracak nitelikte değildir. Bu yönler TÜRK-İŞ Temsilcisi tarafından ortaya konulmuştur.

E. Aplikasyon Komitesi'nin 111 Sayılı Sözleşmeye İlişkin Sonuç Kararı

Komite süregelen ayırımın 111 Sayılı Sözleşme açısından ağır bir ihlal olduğunda birleşmiş; konuya verdiği önemi göstermesi bakımından sonuç kararının Aplikasyon Komitesi Raporunun "kara liste" olarak da anılan "özel paragrafı"nda yer almasını kararlaştırmıştır.

Özel paragrafta yer alan "sonuç kararı" şöyledir:

"Komite; Hükümet temsilcisinin verdiği bilgiyi ve görüşme sırasında ortaya konulan çeşitli düşünceleri ve yapılan beyanları not etmiştir.

Komite, Uzmanlar Komitesi'nin, Sözleşmenin tam olarak uygulanması ile ilgili olarak, gerek yasa, gerek uygulamada ağır ayrıcalıklar olduğu yolundaki sonuç kararını not etmiştir.

Komite; 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasının çeşitli hükümleriyle ilgili olarak tasarlanan yeniden gözden geçirme ve değiştirme çalışmasında ILO denetim organlarının gözlemlerinin gereğince dikkate alınacağını ve "Devlet güvenliğini" teminat altına alacak tedbirlerin, siyasal kanaate dayalı herhangi bir ayırımı bundan böyle içermeyecek bir biçimde tanımlanması ve bu tanımla sınırlı tutulması için Hükümetin çabalarını sürdüreceğini umut etmektedir.

Komite; Hükümetin talep edilen tüm bilgileri yakın bir gelecekte sunacağına ve bu yoldan Komiteye Sözleşmenin uygulandığını ve gerçek anlamda bir ilerlemenin sağlandığını doğrulama imkanını vereceğine güvenmektedir.”

Aplikasyon Komitesi Raporu, bu sonuç kararları ile 26 Haziran 1989 günü genel kurula sunulmuş ve kabul edilmiştir.

F. Türk-İş Genel Başkanı'nın Konuşması

Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz işçi görüşünü 14 Haziran 1989 günü ILO genel kurulunda açıklamıştır.

Türk-İş Genel Başkanı şunları söylemiştir:

“Sayın Başkan, önce, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) ve şahsım adına, Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 76 ncı Dönem Başkanlığına seçilmiş olmanızdan dolayı, size en içten tebriklerimi sunmak istiyorum.

Bu vesileden yararlanarak, ILO Genel Direktörlüğüne seçilen Sayın Michel Hansen'e tebriklerimi sunmak istiyorum. Öyle inanıyorum ki, Sayın Hansen, selefi Sayın Franchis Blanchard gibi, ILO'nun büyük önem taşıyan hedeflerinin ve amaçlarının gerçekleştirilmesini temin edecektir. Sayın Hansen'e yeni görevinde başarılar dilerken, çalışmalarında kendilerine destek olacağımızı belirtmek isterim.

Nihayet bu vesile ile, bu konferansa sunduğu; kişiyi düşünmeye sevkeden raporu için Sayın Franchis Blanchard'a takdir hislerimi ve tebriklerimi sunarım.

Genel Direktörün Raporunun “Recovery and Employment” başlıklı birinci bölümü, uluslararası ekonomik sorunların çözümünde yapısal uyum tedbirlerinin etkin bir biçimde uygulanabilmesini ve ekonomik büyümenin yeniden sağlanması yanında, daha ileri ölçüde sosyal adalet gerçekleştirilmesini öngören bir yaklaşımı sergilemektedir.

Rapor; kalkınma çabası içinde olan ülkede kısmi olarak gerçekleştirilen uyumun sosyal maliyetinin ağırlığını isabetle kaydetmektedir.

Genel Direktörün sözüyle, “bu maliyet, ekonomik açıdan bunu üstlenmeye en az hazırlıklı olan kesimlerin omuzlarına yüklenmiştir; en ciddi şekilde etkilenenler nüfusun bu kesimi olmuştur...”

Genel Direktörün raporuna göre bu tablonun sonucu şöyledir:

- ☐ Hemen hemen her yerde açık işsizlik artmıştır.
- ☐ Yaratılan yeni iş'lerin kalitesinde düşüş vardır.
- ☐ Başta “Ücretler” olmak üzere, emek gelirleri azalmıştır.
- ☐ Sosyal amaçlı kamu harcamalarında düşme vardır.

Bu sonuçlar, 1980'li yıllarda Türk halkının geniş kesimi tarafından da yaşanmıştır.

Rapor yapısal uyum tedbirlerinin eşitlikçi bir büyüme ile bütünleştirilebileceğine de işaret etmektedir.

Rapor; üretimi arttıracak, fakir kesimlerin verimliliğinde ve gelirlerinde gelişme sağlayacak, bu yoldan talebi tırmandırarak ekonomik iyileşmeyi daha ileri ölçüde teşvik edecek bir yatırım stratejisi önermektedir. Böyle bir yaklaşımın ikisaden güçsüz kesimlere yüklenmiş bulunan sosyal maliyeti, belli oranlarda hafifletebileceği düşünülmektedir.

Rapor bu amaçların tahakkuk ettirilebilmesine yarayacak belirli tedbirleri tartışırken, özellikle "çalışma yaşamına ve iş piyasası"na ilişkin politikaların önemine işaret etmektedir.

İşçilere asgari seviyede güvence sağlayan, başka bir deyişle, sömürmelerini, ezilmelerini önleyen; sendika özgürlüğünü gerçekleştiren, mecburi çalıştırma yöntemlerini yasaklayan, muamele ve fırsat eşitliğini gözetten bir yaklaşımın önemi isabetle vurgulanmaktadır.

Aynı şekilde, kalkınmanın nimetlerinden daha ileri ölçüde pay alınmasını, kalkınma sürecinde, uygulama ve kararlara daha etkin bir biçimde katılmayı öngören, güvence altına alan politikaların önemi üzerinde durulmaktadır.

Kısaca ifade edilmek gerekirse, Genel Direktör, her ekonomik politikanın odak noktası olmak gereken insana ve sosyal hedeflere yönelmeye, bizleri, bir kez daha davet etmektedir.

Türk işçi delegelerinin görüşüne göre, bütünüyle insanların; son tahlilde, toplumun ayrı ayrı her ferdinin refahını, mutluluğunu amaçlamayan bir ekonomik politika hiçbir anlam taşımaz.

İnsanı kalkınmanın odak noktası haline nasıl getireceğiz? Karşımızdaki soru ve sorun budur.

Bu; doğru istikamette sağlıklı düşünmeyi gerektirir.

Bunun da ötesinde, çalışan kesimlerin, emekçilerin temel hak ve özgürlüklerine tam olarak saygılı olmayı gerektirir. İnsan faktörünü ve insanın insan olarak sahip olduğu hak ve özgürlükleri dışlayan bir kalkınma çabasının hiçbir şansı yoktur.

İşçi temsilcileri, sendika yöneticileri kalkınma çabasında tam istihdam hedefine birinci derecede öncelik veren bir ekonomik politikayı desteklerler; fikren buna bağlıdırlar. "Tam istihdam" kısa vadeli bir hedef olarak "gerçekçi" kabul edilmeyebilir. Bununla birlikte, bizler, uzun vadeli de olsa, varlığını temel amaç olarak koruyan tam istihdam hedefini bir yana bırakamayız.

Tam istihdamı hedefleyen böyle bir politikanın amacı yeni iş sahalarının açılması olmalıdır.

Bu; işçilerin, işverenlerin ve hükümetlerin ortak çabasını gerektirir. Taraflar; müzakereler yoluyla, hedefi yeni iş alanları yaratmak olan programları ortaklaşa geliştirebilmelidir; programlar üzerinde anlaşma sağlayabil-

melidir.

Bu üç'lü çabada hiç kimse; hiçbir kesim kendini ekonomik teorilerin değişmez kabul edilen kurallarına, doktriner yaklaşımlara bağlı duruma getirmemelidir.

Problemin, serbest pazar ekonomisinin müdahale kabul etmez yöntemleriyle veya özel sektör eliyle çözümlenebileceğine inanılsa bile, bu düşüncenin ve yaklaşımın son on yıl içinde sorunların çözümünde yetersiz ve elverişsiz kaldığı gözden uzak tutulmamalıdır.

Sosyal dengesizliklerin üstesinden gelmek mecburiyetindeyiz.

Bu ancak, çalışan kesimlerin; emekçilerin beklenti ve isteklerinin ciddi olarak değerlendirilmesiyle gerçekleşebilir.

İşçilerin taleplerine kulak verilmelidir.

Bizim görüşlerimiz, isteklerimiz açıktır.

Biz tam istihdamdan yanayız.

Biz işçileri işyerlerinde himaye edecek -iş kazasından iş güvenliğinden işçinin sağlığına kadar her yönüyle koruyacak- tedbirlerin alınmasından, geliştirilmesinden yanayız.

Biz, verimlilikteki artışın hasılasından, bunu yaratanların, işçilerin artan oranda pay almasından yanayız.

Sosyal güvenliğin, tüm çalışanları ve ailelerini kapsayacak bir biçimde, genişletilmesinden yanayız.

Kısacası istediğimiz şudur: Nerede çalışıyor olurlarsa olsunlar, iktisaden güçsüz kesimlerin yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan dengeli bir ekonomik politika. İsteddiğimiz budur.

Ama hemen belirtmeliyim ki, sendikacılar olarak bir şey daha isteriz...

Tüm çalışanların sendika özgürlüğünden her yönüyle yararlanabilmelerini; hükümetlerin ve işverenlerin empoze edebilecekleri kısıtlamalardan masun bir biçimde çalışma koşullarını, yaşam koşullarını serbestçe, özgürce müzakere edebilmelerini isteriz.

Burada bu belirttiğim ilkelere karşı çıkabilecek çok sayıda delege olduğunu sanmıyorum. ILO bu ilkeler üzerine bina edilmiştir.

Ancak gizlenmemek gereken bir başka gerçek de vardır. Sendika özgürlüğünün ve tripartizmin işlemediği; sendikal hak ve özgürlüklerden övgü ile söz edip, ilkelerin çiğnendiği ülkeler vardır. Örneğin Türkiye bu alanda gelişme sağlamak mecburiyetindedir. Ve bunu süratle yapmak mecburiyetindedir. Tüm gücümüzle, her şeyi, doğru olanı yerine oturtmak için çaba sarfetmeliyiz.

Önümüzdeki sorunlar uluslar ve insanlar arasında işbirliğini geliştirebilmemiz kaydıyla aşılamayacak boyutlarda değildir. Sorunların üstesinden gelebilme çabamızda başarısız kalırsak, ILO ideallerine bağlılığımız konusunda tereddütlere yol açmış oluruz. Temennim başarısız olmamaktır.

Sayın Başkan,

Sözlerime son vermeden önce, dikkatlerinizi, Bulgaristan'da yaşayan Türk'lere reva görülen gayri insani muameleye çekmek istiyorum.

Bu ülkede, kadın-erkek-çocuk onbinlerce Türk işkenceye maruz bırakılmakta, isimleri değiştirilmekte, mal varlıklarına el konulmakta, iktisap ettikleri emekli aylıkları kesilmekte ve yüzyıllardır yaşadıkları topraklardan göçe zorlanmaktadır.

Bu tutumu, Türk işçileri ve Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) adına, şiddetle protesto ediyorum.

Dünya kamuoyunu, bu gayri insani tutumun önlenmesi için tüm güçleriyle çaba sarfetmeye çağırıyorum.

Konferans çalışmalarında başarı dileklerimi tekrarlar, teşekkür ederim, Sayın Başkan."

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Konfederasyonumuzun 1986/1989 çalışma döneminde yapılan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün 73, 75 ve 76'ncı dönem konferanslarındaki gelişmeler ile bu alandaki Türk-İş girişimleri ve sürdürülen çalışmaların anlatıldığı bu kitapta da yer aldığı üzere ILO üyesi devlet olarak Türkiye, durumunu dikkatle gözden geçirmek durumunda olan ülke konumundadır.

ILO'nun tüm denetim organları, Türk-İş mevzuatının ILO ilkelerine ve Türkiye'nin onayladığı sözleşmelere uygun olmadığı konusunda görüş birliği içindedir.

Siyasal iktidarın, çalışanların temel hak ve özgürlüklerine ilişkin kısıtlamaların Türk demokrasisini tartışmalı durumundan kurtaramadığı ve kurtaramayacağı gereğinden hareketle bu olumsuz tabloyu süratle değiştirmesi kaçınılmaz hal almıştır. Son derece ağır ihlallerin yaptırım aracı olarak kullanılan "özel paragraf"ın ILO 76. Dönem Konferansı'nda, tutumu nedeniyle Türkiye'ye uygulanmış olması gelecek bakımından uyarıcı kabul edilmelidir.

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

5 3 6 2
331.88 TÜR 1989